

F. Ubach i Vinyeta

Joan Blancas

Tragedia en quatre actes

Dugues Pessetes

Bonavia i Duràn. - Impressors
Carrer Boqueria, 20. - Barcelona

JOAN BLANCAS

JOAN BLANCAS

TRAGEDIA EN QUATRE ACTES I EN VERS

ORIGINAL DE

F. UBACH I VINYETA

(MESTRE EN GAY SABER)

Premiada en los Jocs Florals de Barcelona de 1879

Estrenada amb brillant èxit
en lo "Teatre Català", instalat en lo Teatre Romea,
la nit del 12 Febrer de l' any 1880

QUARTA EDICIÓ

CASA EDITORIAL DE TEATRE
BONAVÍA I DURÁN = Impressors = BOQUERÍA, 20
BARCELONA - 1917

A En Joan Montserrat i Archs

Sabi literat, ferm catalanista i constant amic

Benvolgut meu:

Portar la *Tragedia Catalana* a la escena, ha estat lo fi que m'ha mogut a escriure aquesta obra que, com tú sabs, tenía tant temps hà pensada i mai me resolía a portar a terme, faltat de suficient estímul per a empendre un treball d'aquesta naturalesa; mès lo públic certàmen obert aquest any per la nostra patriòtica Diputació, ha vingut a revivar mon decaigut entusiasme i... aquí tens la realització d'aquells projectes de que havíem parlat tantes voltes.

Bona o dolenta, lo teatre català té des de avui una tragedia, i catalana, no solament per la llengua en que està escrita, si que també per l'assumpte, i si no m'ho prens a vanitat, te diré que per la forma i tot, ja que no descuidant en aquesta les condicions que son imprescindibles en una obra teatral perque sía representable i més o menos adepta al públic de nostres dies, he procurat quan he sabut donar-li caràcter propi, portant l'acció i dibuixant los personatges de conformitat amb la manera de sentir, de pensar i de obrar de la gent de la nostra terra, que, en general, i de molts segles, és apassionada i constant en ses apreciacions i en sa conducta, com enèrgica en los fets i breu en la paraula.

Poc m'he cuidat de que aquesta obra s'inquibís en les regles i preceptes d'una determinada escola, perque sempre m'he trobat estret dins la rutina. Prenent lo que m'ha semblat bò i m'ha convingut del classicisme i del romanticisme, sols m'he preocupat en ser llògic en los fets que constitueixen l'assumte de l'obra i son desenrotllament, elevat en les passions i les mires dels personatges, i natural i concís en la manera de fer-los-hi expressar, cregut de que per aquest camí podríem tal vegada arribar a tenir un teatre que fós català per alguna cosa més que per lo llenguatge.

Concretant-me a l'assumpte de l'obra, dec dir-te que'l tràgic epissodi del siti de Perpinyà, és encara tingut per molts historiadors en tela de judici, i per los que'l donen per verídic, és contat de diferentes maneres. Jo he près de la narració de cada hu lo que més ha correspost a mon propòsit, i si bé no he deixat de conèixer lo delicat que era escriure sobre un assumpte igual o molt semblant, encare que no'l mateix, el d'una altra obra del teatre castellà, per cert de primera ratlla, no he vacilat per això ni un sol moment en ma arriscada empresa, perque sobrantme bona voluntat, podré haver-me quedat més avall en la escala de l'art, però he volgut ser original a tota costa i, si no'm cega el desig, me sembla que ho he lograt.

Per a acabar, sols te prego vulguis veure en la dedicatoria d'aquesta obra, una proba més de la bona amistat que'ls pares ens llegaren, i jo voldría que, primer lo Consistori dels Jocs Florals i després lo públic dels nostres teatres, me probessen no ser indigne de tú ni de ton amic,

FRANCESC

2 Febrer de 1879

REPARTIMENT:

GUIDONA. *Nora de Joan Blancas. 20 anys: Tant per lo natural afecte que porta al marit, com per trovar-se encare a l'any del nuviatge, no concebeix puga haver-hi estimació més gran que la merescuda per lo seu marit i se subleva contra tot lo que a aquest impuls del seu cor no correspòn* . . . . . . D.ª MERCÈ ABELLA

JOAN BLANCAS. *Cònsol de Perpinyà. 70 anys. Caràcter ferm i dreturer en qui'l sentiment no ofusca mai la raó, preferint sempre en lo servei del seu càrreg lo bé comú a l'interès particular per més propi que li siga. A causa de l'edat s'apoia en una crosseta, i vesteix de ciutadà, posant-se algunes vegades, demunt lo tratjo usual la gramalla consular* . . D. ISCLE SOLER

JOANIC. *Espòs de Guidona. 25 anys. La patria, la elegida del seu cor i lo carinyós respecte que sent per son pare, combaten fort i seguidament dintre son cor; més les severes màximes del genitor son per ell lleis ineludibles i n' accepta el cumpliment, sense discutir-les, ni dubtar de son valor moral* . . . . . . D. F. FUENTES

RAMON. *Germà de Joanic. 30 anys. Vesteix de ciutada, però armat, en raó de les circumstancies. Lo més ardent patriotisme reina en son cor; més la gelosia que l'amor de Guidona i Joanic desperta en ell, lo fa vacilar a voltes, lo desvia del bon camí i l'empeny a la desesperació i al fatalisme* . . D. HERMENEGILD GOULA

GUILLEM. *Pare de Guidona. 65 anys, i vesteix de ciutadà. Idol al qual rendeix cega adoració és també per aquest la patria, mentres la mà de la sort no mou en ell la fibra de cap sentiment més intim; però quan aquest cas arriba no pot preferir res a lo que a sa filla atany i ho sacrifica tot al logro de la felicitat d'aquesta* . . . . . . D. ANDREU CAZURRO

DESCATLLAR. *Cavaller de la cort del Rei d'Aragó. 40 anys i vesteix tratjo de guerra. Naturalment intolerant amb lo que a son veure tendeix a rebaixar la persona del Rei i a aixecar la ciutadania al nivell de la poblesa* . . . . D. JOAQUIM PINÓS

ROMÁ. *Home del poble; vesteix pobre i va armat* . . . . D. LLEÓ FONTOVA

GILO. *Criat d'en Blancas* . . » FÈLIU BARÓ
HOME 1. *Vestit a la menestrala.* » EMILI CASAS
HOME 2. *Com l'anterior* . . . » A. SERRACLARA
UN CONSUL. *Amb gramalla.* » J. SARRIERA
UN CENTINELLA. *De soldat, amb corassa i capell.*
Consuls. Homes i dònes del poble. Soldats. Escuders, etc.

Época de l'acció, 1475

L'autor d'aquesta obra se complau en fer públic son agraiment al senyor Fontova, per haver-se encarregat d'un paper insignificant i en el qual ha tan ajudat al bon èxit de l'obra.

La magnífica decoració del quart acte, que representa les muralles i el castell de Perpinyà, és deguda als reputats pintors escenògrafs senyors Urgellés i Moragas.



Francesc Ubach i Vinyeta

ACTE PRIMER

Saló d'ingrés de la casa d'en Joan Blancas. A dreta i esquerra, en primer terme, finestrals, i més cap al fons, portes que donen a l'interior. Al fons, porta gran amb replà exterior, que és lo terme de la escala de pedra, amb barana de la mateixa, artisada, que baixa al pati de la casa. Entre'l finestral i la porta de l'esquerra, una paperera amb llibres, i penjada sobre una bandola; entre les dues obertures de la dreta, un triptic gòtic amb reclinatori de noguera. Quadres i bancals amb espatller als costats de la porta del fons, i devant de la paperera, més cap al centre de l'escena, una taula voltada de tamborets; en lloc convenient, una panòplia. Es a la tarde.

ESCENA PRIMERA

GUIDONA, JOANIC, GUILLÈM *i* GILÓ

(Los tres primers formen grupo a l'esquerra. Guillem ensenyant a Joanic la posició i puntería de la ballesta, tirant a una rodella plantada devant la porta de la dreta. Guidona, apoiant-se de mans a la taula que estarà intermedia entre ella i els tiradors, s'abalansa per a seguir la visual que aquestos prenen. Giló, al centre, esperant l'èxit del tret que van a tirar.

GUILLEM **Cerca bé la visual,**
calcula'l que baixa, i mira
la distancia.

JOANIC Ja està.
GUILLEM *(Joanic dispara.)* Tira.
GUIDONA Errada.
GILÓ Ha fet tort i alt.
JOANIC ¡Ba, ba, ba! jo no he nascut
per soldat, i en và m'esforço;
prou que apunto i prou que'm torço,
però, rès, és temps perdut.
GUILLEM Poca paciencia.
JOANIC Bé, sí,
per això no'n tinc ni gota.
GUILLEM Per festejar la xicota
bé'n tenies.
GUIDONA Oh, per mí;
no calía més que no.
A més, ell, de la ballesta
¿què'n farà?
GILÓ Es un' eina, aquesta,
que l'entendre-la ès molt bò.
GUILLEM ¿Què fóra de Perpinyà
avui, si dins no tingués
a la flor dels ballestés?
JOANIC Treu allò i te'n pots anâ.
(A Giló que treu la rodella i se l'endú a dins.)
GUILLEM ¡Pobre vila!
JOANIC ¿Qué us creièu
que'l francès la guanyaría?
GUILLEM Que temps ha que la tindría.
GUIDONA Ai, verge de Font Romeu,
no permetèu semblant cosa.
JOANIC No't doni això cap feresa,
que la gent perpinyanesa
és ferma i és coratjosa,
i no entrarà cap francès
a vila, tinguem o no
ballesters, que molts, com jo,
sens d'armes entendre'n res,
saben la patria defendre
de mil diverses maneres,
com diuen clar les banderes
que fa poc los varem pendre.
GUILLEM Més, sempre aquell qui més sab
de son guany més profit logra.
JOANIC No he nascut per soldat, sogre.
GUIDONA Ben dit.
GUILLEM Vaja un altre cap.

Un mes ha que en siti estret
plora Perpinyà, cativa;
cap refors d'enlloc arriba,
no sabem què s'haurà fet
del Rei; lo menjâ escasseja;
tothom plany, res s'aparía...
i vosaltres tot lo dia
festeja que més festeja.

JOANIC ¿Què hi farèu? No fa mig any
que som casats.

GUIDONA Ni cinc mesos.

GUILLEM ¡Si encara sembleu promesos!

JOANIC ¿I a vós això us sembla estrany?
Si no'ns estimessim, sí
que ho sería, però ara...
¡Li tinc que contar encara
més coses!...

GUIDONA ¡N'hi tinc de dî
jo a n'ell!...

GUILLEM Doncs, vaja, endevant,
que ja us dic fa de bon veure.

JOANIC Potsê encara'm farèu creure
que, a voler jo, en un instant
fora la vila lliurada.

GUILLEM No dic tal.

JOANIC I doncs, mirèu,
quan siga hora, si'm troveu
a on la brega s'hagi armada,
i si a les hores esquiu
vos semblo a lluitar, repteu-me,
més ara, en braços deixeu-me,
de l'amor que aquí'm somriu.
¡Quí sab, quí sab si la sort
me'n deixarà gaudir gaire!

GUIDONA ¿Què també 't tornes ploraire?

GUILLEM Es que li fa por la mort.

JOANIC ¡I tanta! Lo que 's per mí...
per aquesta és que'm doldría.

GUIDONA Ai! no; jo m'anyoraría
si't morisses.

JOANIC ¿Vols dir?

GUIDONA *(Ingenuament.)* Sí.
Companys ton pare i'l meu,
amb dos amigues casaren,
i a tots dos a criâ'ns daren
a una dòna a Font Romeu.

Una falda i un breçol
de petits ja allí'ns partiem,
i si abraçats ens dormiem,
besant-nos nos veia'l sol.
Primer mot que vaig apendre
fou ton nom; com lo meu, tú,
i per germans lo comú
de la gent soliens pendre.
De pocs anys, órfens de mare
també'ls dos varem quedar,
¡la pesta'ns les va robar!
quedant jo sola amb mon pare;
mes, restrenyent l'amistat
que amb lo teu d'antic sentia,
abdós van resoldre un dia
viure junts en germandat;
i a l'abric, des d'allavors,
vivint d'una llar mateixa
tú i jo, acabàrem per creixe
com en un brot dues flors.
Un sostre sols i una taula
sempre més ens hem partit,
del mateix pà'ns hem nodrit
i, sens dirns ni una paraula
d'amor, a la fí'ns trovem
que igual desig ens convida,
i vivim sols una vida
i un en l'altre sols pensem.
¿Còm estranyarà ningú,
sent axís, que t'anyorés
si per desgracia't perdés?
¿No m'anyoraries tú?

JOANIC Sí, Guidona; també jo
sols de l'alè que respires
i de l'amor que m'inspires,
visc content. Cap ambició
ni cap afany m'atormenta,
més que'l poder sempre viure
com ara, que't veig somriure,
enamorada i plascenta,
i creu que'n un viure així
tal favor lo cel ens dona,
que jo, per ma part, Guidona,
ja hi firmo fins a morî.

GUILLEM Egoistes!

JOANIC Si que ho som.

GUIDONA Però sens volguer-ho, pare.
GUILLEM Egoistes!
JOANIC No és cap tara.
GUILLEM Per tú.
GUIDONA Estimant, n'és tothom.
GUILLEM Mal d'altre jamai escusa
lo propi.
GUIDONA Això no és cap mal.
GUILLEM Fill de casa principal,
i entrar en combat refusa...
JOANIC No és cert.
GUILLEM I quan corre al mur
tothom.
JOANIC Però deixèu dir-me.
GUILLEM Ell aquí.
JOANIC ¿Voleu sentir-me?
GUILLEM Si no és això, ben segur
que egoisme no sé 'l què és.
JOANIC I és clar que no.
GUIDONA Deixa 'l dî.
GUILLEM Per xò murmuren. *(Amb intenció.)*
JOANIC *(Indignant-se.)* ¿De mí?
GUILLEM Sí.
JOANIC Bé, ¡deu sê algun francès!
(Amb despreci.)
Dos voltes, sent aquí'l Rei,
vaig anâ amb ell a batalla,
i dues a la muralla
m'he batut, i no sent llei
de valentia l'estar
derrera'l mur tot lo dia,
digueu-me, ¿còm lograria
que no'm puguen murmurar?
GUIDONA No facis d'això cabal.
JOANIC ¡Es que'm dol!
(A Guidona que'l vol calmar.)
GUILLEM A mí altre tant.
JOANIC ¿Què's diu?
GUILLEM Que si va minvant
ton coratge.
JOANIC Doncs, fan mal.
GUIDONA Sempre axís, mai desisteix
fins a exaltar-lo.
GUILLEM Que 't dol
(Seguint lo que deia.)
vetllar lo mur, que a tu sol

entre tots se't distingeix...

JOANIC ¡Visca Déu! *(Exaltant-se.)*

GUILLEM I que no és just
que, per ser de qui ets fill,
a Perpinyà en son perill
no ajudi ton bras robust.

GUIDONA ¡Oh, prou, prou!
(Volent fer callar a son pare.)

JOANIC ¿Això s'ha dit?
¡Llamps del cel! qui aixís parlava
té sort que no l'escoltava,
sinó ¡ai d'ell! Aquesta nit
en refors d'Elna aniràn
cent homes d'aquí; doncs bé,
junt amb ells jo sortiré,
i a veure si'm seguiràn.
A veure qui podrà dir
demà, que ha fet lo que jo.

GUIDONA Però...

JOANIC Cobart! Això no,
jo'ls ne faré penadir.

GUILLEM Axí'm plau.

GUIDONA ¿On vas?

JOANIC Del pare
lo permís a demanar.

GUIDONA Oh, no, no. *(Volent-lo aturar.)*

JOANIC Deixa'm anar.

(Joanic aparta a Guidona i se'n va pel fondo.)

ESCENA II

GUIDONA *i* GUILLEM

GUIDONA ¿Esteu satisfet?

GUILLEM Encara
no del tot.

GUIDONA I doncs, sabeu
que'l que's a mí aquestes coses
ja'm cansen.

GUILLEM ¿I encara goses
a dir-ho?

GUIDONA ¿Què us proposeu
posant-lo d'eixa manera
tant fòra de sí exaltat?

GUILLEM Que sia tant bon soldat
com son pare a sos anys era;
que no desmereixi en res
de son germà, a qui tothom
ja avui dia dona'l nom
de flagell del camp francès;
que siga exemple a la gent
que'l camp enemic va a ofendre;
que puga dir jo:'l meu gendre
és un héroe, és un valent.
GUIDONA ¿No valdria molt més dir
que's bon fill i bon espòs,
que aquestes coses que a vós
vos sembla l'han d'enaltir?
¿A mí, què me'n pervindrà
de la seva valentia?
¿Si una llança me'l fería,
quí son amor me darà?
¡L'home's deu a la familia!
GUILLEM I a la patria.
GUIDONA ¿Quí és primer
dels dos?
GUILLEM Qui l'ha menester.
GUIDONA Jo!
GUILLEM Ella!
GUIDONA ¿Còm se concilia
això?
GUILLEM Per mí, facilment:
anant a vence al francès
i aquí retornant desprès
amorós, digne i valent,
portant al peus de l'amor,
que a rebre'l joiosa es llança,
les banderes de la França
i els llorers del vencedor.
GUIDONA Prou fora bonic.
GUILLEM Ben cert.
GUIDONA Mes ¿quí'ns en respòn?
GUILLEM La sort.
GUIDONA ¡I si'l mataven!
GUILLEM Si mor,
com qui és haurà complert.
GUIDONA ¡Però i jo!
GUILLEM Tu?... Mes ¡què val
fer ara castells en l'aire!
Ell sortirà avans de gaire

de vila, i a la senyal
convinguda, com lo llamp
a qui cap poder atura,
regirarà amb sa bravura
dels enemics tot lo camp.

GUIDONA ¡I tornarà!

GUILLEM De segû.

GUIDONA Es que sinó... ¡fora horrible!

GUILLEM No temis, serà invencible
tant sols amb pensar en tu.

ESCENA III

GUIDONA, GUILLEM, BLANCAS, RAMÓN,
DESCATLLAR *i* ESCUDERS

(Los tres darrers venen pel fondo, seguits de dos escuders de Descatllar, que's queden retirats fins a seguir-lo a l'acabament de l'escena, al temps que Guillem acompanya a sa filla fins a la porta de la dreta, per la que desapareix.)

RAMÓN ¡Ella, sempre ella, Déu meu!
(Apart per Guidona.)

GUILLEM ¿Aquí en Lluis de Descatllar? *(Apart.)*

RAMÓN Avui això ha de acabar. *(Apart.)*

BLANCAS Senyor...
(Invitant a Descatllar a entrar lo primer.)

DESCAT. *(Entrant.)* Sia com voleu.

ESCENA IV

BLANCAS, DESCATLLAR, GUILLEM, RAMÓN
i els ESCUDERS

(Els escuders al fondo. Ramon i Guillem al costat d'en Blancas, però un xic més enrera, fent-li de respecte, i en Blancas, que portarà un plec a la mà, continúa amb Descatllar la conversa que a l'entrar ja venen seguint.)

DESCAT. Doncs en est plec que us envia
ho veureu tal com ho dic,
i, com que ço'l vostre amic

ne sento forta alegría.

BLANCAS Mercès, més, de l'amistat
usant amb vós la franquesa,
vos dic que molta sorpresa
l'embaixada m'ha causat.

DESCAT. Si'l rei de la fe us relleva...

BLANCAS Llanses devia enviar-nos.

DESCAT. Si està pobre...

BLANCAS No empenyar-nos.

DESCAT. No va ser per culpa seva.

BLANCAS Però sí en profit.

DESCAT. Revolt
lo poble contra ell cridava
i'l Rei, a qui l'or faltava,
llogà al francès un estol
de gent, deixant-li en penyora
lo Rosselló i la Cerdanya.

BLANCAS I contra'ls seus en campanya
va entrar amb la gent de fòra.
¡Visca Déu! que aquesta acció
al Rei ben poc galardona,
que'l profit de la corona
ara'l paga'l Rosselló.

DESCAT. Per això és, Cònsol amic,
que, encara que molt li costa,
com no té la gent disposta
per socòrreus, del fatic
del siti lliurar-vos vol
i a rendius vos autorisa.

BLANCAS Per això no era precisa
la embaixada.

DESCAT. No?

BLANCAS Tot sol
sabrà'l poble defensar-se,
no faltant-li'l Rei per rès.

DESCAT. Cònsol amic, molt dir és.

BLANCAS Poc costarà de provar-se.

DESCAT. Forau bò per capità. *(Amb ironia.)*

BLANCAS Per més *(Amb dignitat.)*

DESCAT Pretenciós us miro.

BLANCAS A ser bon ciutadà aspiro.

DESCAT. Sigueu, doncs, bon ciutadà.

BLANCAS Sí tal, i sense recansa
de que'm pugan posâ a prova.

DESCAT. ¡Vos feu vell!

BLANCAS Tinc lo cor jove.

DESCAT. ¡Sou valent!
BLANCAS Digui-ho la França.
DESCAT. Sí, sí, més si'l Rei aquí
m'envia...
BLANCAS A la lletra aquesta
(La que té a la mà.)
lo Consell darà contesta,
i vós la rebreu de mi.
Mentrestant, vostra és ma casa.
DESCAT. Mercès mil. *(Saludant.)*

(Descatllar se retira seguit dels escuders per la porta de la dreta, des de la qual, girant-se, torna a saludar i diu apartant lo derrer vers.)

(Apart.) Orgullós és;
més jo humillaré al burgès.
BLANCAS Al fí, de l'art de l'espasa.

ESCENA V

BLANCAS, RAMÓN *i* GUILLEM

BLANCAS A veure si lo que ell diu
ve en lo paper confirmat. *(Llegeix.)*
GUILLEM Algun mal vent l'ha portat. *(A Ramon.)*
RAMON Veurem.
BLANCAS Seièu, i sentiu.

(Pausa, durant la qual en Blancas guarda lo plec que ha llegit i'ls tres s'assenten prop la taula.)

En siti de ferro presa,
Perpinyà està agonejant,
sens que puga, en sa defesa,
de la ratlla ampurdanesa
sortî un pas lo rei Joan.
Elna, que és font de socors
per nosaltres, malhaurada
també, avui plora'ls horrors
d'una guerra a quins furors
està a frec de sê inmolada;
i per lo sol del comtat
on tantes viles florejen
en riquesa i bell estat,
dels francesos senyorejen
lo villatge i la viltat.
En và és esperar l'ajuda,
del Rei, fins d'aquí molts dies,

que en la dissort que ha tinguda,
fins la cota s'ha venuda
per armà unes companyíes;
i cada dia, cada hora
arriba refors al camp,
mentre'l nostre estat pitjora...
i la vila ja no ignora
que avui algú ha mort de fam.
¿Què fem, doncs? ¿Què resoldríeu
si de la vila la sort
a les mans, com jo, teníeu?
Digueu-me, ¿la entregaríeu
a la França o a la mort?
Digueu-me, doncs més sortida
Déu del cel no'ns ha deixat,
si a pactar l'enemic crida,
¿què li dem, l' honra o la vida?
¿la vila o la llibertat?

RAMÓN Si viure oprès no és viure,
com aquí tothom entén,
jo estimo més morir lliure
que un sol moment sobreviure
a la fè d'un jurament.
I doncs que guanyâ o morî
no fa molt vaig jurâ al Rei,
com qui soc penso cumplî:
primer, perque'm plau així,
desprès, per cumplî amb la llei.

GUILLEM Del teu modo de pensar
també soc, i no voldría
en cap parlament entrar
que'n fós obgecte el pactar
l'honra de la patria mía.
Si cerca lo Rei de França
de nostre venjar un tort.
empunyi si vol la llança,
i vagi a cercar venjança
lluitant los dos reis a mort.
I doncs que del Rei no és
la vila, ni mai l'ha estada,
sinó nostra, ans que pogués
venjar-se en ella'l francès,
voldría que fós cremada.

RAMÓN També jo.

BLAÑCAS ¿Vostre parer
és aquest?

GUILLEM Ans que rendir-nos,
lluitar.
BLANCAS Podem penadir-nos...
RAMÓN Morint, no hi haurà poder
que al morir pugui envilir-nos.
¿Tal volta vós no pensèu, *(Aixecant-se.)*
mon pare, en això'l mateix?
BLANCAS A seguir sols, visca Déu, *(Reprimint-se.)*
los impulsos del cor méu...
GUILLEM ¿Què faríes?
(Blancas va a respondre a Guillem, però's domina i allarga amb molta serenitat a son fill lo plec que ha rebut de Descatllar.)
BLANCAS Jo... Llegeix. *(A Guillem.)*
Lo Rei, de la fè jurada
ens deslliura en est escrit.
GUILLEM ¡Lo Rei!
RAMÓN Sí. *(Mirant lo plec.)*
GUILLEM ¿I en l'estacada
nos deixa?
BLANCAS Aquesta vegada
la França pendrà desquit.
RAMÓN Teníu. *(Tornant lo plec a son pare.)*
BLANCAS Ja veus, no és possible
al Rei, per ara, assistir-nos.
RAMÓN Rendir-nos? ¡idea horrible!
GUILLEM No, això mai, és impossible.
BLANCAS ¡I a la fi haurem de rendir-nos!
RAMÓN Mai!
GUILLEM ¡Sí, mai!
BLANCAS Sense cap treva
pot ja'l poble disposar
de la vila que és ben seva,
i tant més quan se'l relleva
de la fè que va jurar.
Lo poble és aquí'l Senyor,
los Cónsols sos criats som
i si ell vol...
RAMÓN ¿I el nom, l'honor?
BLANCAS De la fam en lo rigor,
¿què valen l'honor ni'l nom?
Es trist, més la sort dampnada
vol que al fi de la jornada
vinguem a n'aquest extrem,
i d'en Lluis onze humiliada
als peus, la vila veurem.

RAMÓN ¡Avans per la llibertat
morim, fent un altre esforç!
BLANCAS Sí, mon fill, això he pensat
i amb aquest fi us he cridat,
que sou mos amics mellors.
Jo en cap manera excusar-me
puc, de mostrar al Consell
l'escrit d'en Joan, més alsar-me
penso al moment i oposar-me
a tot lo que'ns diu en ell.
Per si allí lo temor pesa
més que mes raons, te'n vas
tú entre'l poble, i la fermesa *(A Guillem.)*
de perseverâ en la empresa
en mig d'ell predicaràs.
I axís, si'l Consell a pendre
per seu, mon parer, vacila,
jo als clamors lo faré atendre
del poble, que vol defendre
fins al darrê extrem la vila.
RAMÓN ¿I jo?
BLANCAS Tú, amb la brava gent
que he dispost ja, a nit caient
sobre d'Elna, la fas salva,
i demà, el triunf evident
vens a fer al nèixer l'alba.
Potsê axís, quan públic sía
lo fet, l'esperit alçant
del poble, tinguem un dia
com per bé de tots voldría
en gloria i profit molt gran,
RAMÓN I ho serà; ja per mes venes
la sang d'entussiasme bull.
GUILLÈM Demà, patria, en les esquenes
dels francesos, tes cadenes
hem de massegâ amb orgull.
BLANCAS Perque de tal fet gaudir-nos
pugam, trevallar-ho'ns cal.
RAMÓN Cert que sí.
GUILLEM Doncs, a enllestir-nos.
BLANCAS Jo al Consell. *(Amb solemnitat tots tres.)*
RAMÓN Jo a prevenir-nos
pel combat.
GUILLEM Jo al mercadal.
(Los tres van per retirar-se, més Ramón s'atura als pocs passos i crida a son pare, axís que Guillem ha sortit.)

ESCENA VI

BLANCAS *i* RAMÓN

RAMÓN Més avans, pare...
BLANCAS ¿Què vols?
RAMÓN Que vulgau aconçolar me,
si és que conçol podèu dar-me.
BLANCAS T' escolto. *(Tornant enrera.)*
RAMÓN Avans .. *(Mirant si hi ha algú)*
BLANCAS Estem sols.
Parla.
RAMÓN Estimo.
BLANCAS ¿I això lleva
la pau del teu cor?
RAMÒN I 'm dona
la mort. Estimo a una dòna,
l'adoro... i no pot ser meva.
BLANCAS No comprenc...
RAMÓN Entre jo i ella
s'hi obra un abim sens fons.
BLANCAS ¿Quí és... Parla .. no respons?
I bé...
(Amb serenitat, mirant a son fill de fit a fit a l'endevinar a qui estima. Ramón baixa'l cap i després de una curta pausa coniinúa.)
RAMÓN ¡No sigués tan bella
o jo al món cego hagués nat!
Amor de germà jo'l creia;
lo méu, germana li deia ..
BLANCAS ¡I ho sou!
RAMÓN ¡Així ho voi el fat! *(Pausa.)*
Fa dos anys, un jorn d'istiu,
quan ni encara llustrejava,
la casa pairal deixava,
en on quan jo estimo viu.
D'en Joanic, de la Guidona
i de vós, com un tresor
me'n duia jo lo recort,
trotant cap a Barcelona;
i allí les arts del comerç
aprenent, tranquil vivía,
quan vaig sentir que'm fería

l'amor, amb sos darts primers.
Una imatge riolera
cada nit mon sòn vetllava,
ma germana a mí'm semblava
i ella'm deia que no l'era.
De sa cabellera'ls rulls
fregar per mon front sentía;
com si fós cera, es fonía
mon cor al raigs de sos ulls;
i a l'inundar de dolsor
mon ser sou alè, li deia:
— Guidona! — i ella'm somreia
responent-me: — Soc l'amor. —
En somnis primer, despert
pensant després sempre amb ella,
cada día als ulls més bella,
mon cor de desig rublert,
son nom murmurant tot hora,
l'eco de sa hermosa veu
ressonant sempre entorn méu,
i al fi de tot jo senyora;
quan de la guerra'l clarí
vingué a despertar-me, jo
no era jo, i al Rosselló
foll de goig me'n vaig venî.
Més l'amor perque daleix
mon cor, veig a l'arribada
que és un crim... Ella és casada,
¿i amb quí? ¡Amb mon germà!... *(Pausa.)*

BLANCAS *(Amb severitat.)* Segueix.

RAMÓN ¿Què us díré? Des d'allavors
duc al cap un cementiri
d'il·lusions, i aquí un martiri *(Al cor.)*
sense fi, d'amarcs dolors.
D'allavors, seguidament
ella devant méu se posa,
i parlant-me carinyosa
lo foc de mon cor encén;
i sento, si mai les mans
en una estreta se'ns junten,
que les sangs al cap se'm munten...

BLANCAS Més, ¿per ella?... *(Interrumpint-lo.)*

RAMÓN ¡Som germans!
Rès li he dit, rès sab ningú;
doncs, fora Déu i ara vós,
ignoren que estic gelós.

BLANCAS ¡Gelós dius!

RAMÓN Sí, pare.

BLANCAS ¡Tú,
tú gelós!

RAMÓN Vós no sabeu
lo que es veure al coll penjada
d'un altre a l'enamorada
per qui d'amagat peneu.
No sabeu, no, lo que's veure
ell amb ella amors parlar-se,
i riure i acariciar-se,
i a la falda un d'altre seure;
i sentir com cada dia
se juren cent cops amor,
fent troços cent cops lo cor
del que's mor de gelosia.

BLANCAS Ramon, jo he sentit contar
que fins al tigre se'l doma
i que l'home no és tal home
fins que se sab dominar.

RAMÓN Això és lo que provo fê.

BLANCAS ¡Mes dubtes lograr-ho!

RAMÓN Sí
Ja pot lo desig en mí
més que la raó.

BLANCAS ¿I per què?
¿No ets mon fill? ¿Ets per ventura
que en tú ja ha degenerat
la rassa que t'ha engendrat?

RAMÓN Per mon torment no hi ha cura.

BLANCAS Bàlsam és lo temps.

RAMÓN No hi val.

BLANCAS L'olvit.

RAMÓN No cap en mon cor.

BLANCAS L'ausencia.

RAMÓN No.

BLANCAS Doncs...

RAMÓN La mort.
¡Ella acabarà mon mal!

BLANCAS ¡Això dius!

RAMÓN I això faré.
Doncs la guerra m'hi convida,
per la patria dant la vida
d'aquest mal me curaré.

BLANCAS ¿I 'l món què dirà? ¿I ton pare
còm viurà sense son fill?

RAMÓN De la lluita en lo perill
mai he tingut por encara;
cent vegades del combat
en lo tarrible fragor
mos ulls amb los de la mort
fit a fit s'han contemplat.
Però si aquí un altre dia
me quedo, tot es de teme;
sento que'l desig me crema,
soc cobart i'm perderia.

BLANCAS ¡Oh, no no!

RAMÓN Tres mesos fan
que haig de viure bebent fel,
i treure a la cara un cel,
un infern aqui portant. *(Al cor.)*
Tres mesos ha que suspiro
fugint de tothom, i ploro,
agonejo i mai més moro,
no perdo'l seny i deliro;
i tinc por, i sense treva
per vence'm a mí, batallo,
i la veig, i'm parla, i callo,
¡i Déu d'aquest món no'm lleva!
Per çò ni un sol dia més
puc quedar-me ni callar,
i tinc de fer-me passar
per la llança d'un francès.

BLANCAS ¡Déu méu, Déu méu!

RAMÓN Es per çò
que parlar-vos desitjava.
La meva vida s'acaba,
abrasseu-me.

BLANCAS No, això no.
que són consells de demencia.

RAMÓN Resistir no puc a n'ells.

BLANCAS Ramon, tinc blancs los cabells,
fiat de ma esperiencia.

RAMÓN ¿Què he de fer? *(Rodant lo cap.)*

BLANCAS Asserenar
lo cap, desprès sossegar-te,
d'aquest impuls refrenar-te,
ser més home, i esperar.

RAMÓN ¿Jo esperar? ¿I que és que puc
esperar al món, bon Déu,
si aqui dintre, a pesar méu,
morta l'esperança duc?

BLANCAS D'amors volgué Déu del cel
sigués un jardí la vida;
si una flor se t'ha marcida,
arrenca'n del cor l'arrel.
Fes a cada instant memoria
que no dèus, d'aquest jardí,
deixar-ne les flors morî
que's diuen, Déu, patria, gloria.
Doncs tens fè i català has nat,
per ser home ja rê't manca:
recorda que ets fill d'en Blanca
i que soc ciutadà honrat.
Pensa, si no és prou això,
que no és teva ta existencia,
que la patria amb gran urgencia
clama socors. que visc jo;
i que fores, de la mort
cercant sens fruit lo perill,
un mal cristià, un mal fill,
un mal patrici, un mal cor.

RAMON Oh! *(Conmòs.)*

BLANCAS Per no ser com la fera
seny té l'home amb que regir-se;
viure és lluitar, no és rendir-se;
vèns qui sos instints modera.

(Blancas, que ha pres de la mà al seu fill, deixa anar amb molta pausa les consideracions que li fa, com si volgués donar lloc a que's posseis ben bé d'elles. Ramón, amb lo cap inclinat, molt respetuosamenl, se l'escolta sospirant.)

RAMON ¡Pare, oh mon pare!

BLANCAS Corona
són los fills de la vellesa;
del fill la pitjor vilesa
es quan són pare abandona.

RAMON Cert, molt cert.

BLANCAS Doncs te caldrà
(Deixant-li anar la mà.)
pensâ això com correspòn.

RAMON ¡No puc!

BLANCAS ¡Què no pots, Ramon!
(Amb energia, volent-se imposar al fill.)

RAMON La vostra mà.

BLANCAS ¡Fins demà!

(Ramon intenta pendre la mà de son pare per besar-la, més aquest ho rebutja i'l despedeix, amb tò imperatiu,

retirant-se pel fondo, desprès d' una petita pausa, durant la qual se'l mira fit a fit, com si volgués amb la mirada anyadir força a les raons que acaba de donar-li.)

ESCENA VII

RAMÓN

Fins demà, fins demà ha dit,
i bé, si jo aquí tornava,
¿què sería de mí, d'ella,
de tots?... pensar-ho m'espanta.
¿Què valen per mí, què son
tantes raons com m'ha dades,
si per contenir-me'l cor
força i voluntat ja'm falta?
Sí, sí; doncs ja que no puc
matar l' amor que m' inflama,
mori jo, que's la mort dolça
quan se viu sens esperança.
(Va per a retirar-se, quan surt Guidona per la dreta.)

ESCENA VIII

RAMÓN *i* GUIDONA

RAMÓN — Ella! no'm traeixis cor. *(Apart.)*
GUIDONA — Ramon? *(Cridant-lo)*
RAMÓN — Que no puc torvar-me...
GUIDONA — Un moment.
RAMÓN — ¿Has plorat? *(Acostant-se-li.)*
GUIDONA — Ploro.
RAMÓN — ¿Per qué, Guidona?
GUIDONA — A ton pare
no he gosat dir-li, he temut.
Tú m'estimes...
RAMÓN — Parla, parla.
GUIDONA — Tú faràs per mí...
RAMÓN — *(Frisós per a anarse'n)* Quant vulgas
GUIDONA — ¡Mes fujes! ¡També la patria
serà per tu avans que jo,

més que'l goig de la meva ànima,
més que ma vida!

RAMÓN ¿Què dius?

GUIDONA Sou digne del vostre pare.
(Portant lo mocador als ulls.)

RAMÓN Aixuga'l plor. *(Apart.)* ¡Lluita horrible!

GUIDONA Promete'm no abandonar-me.

RAMÓN ¿Què més vols?

GUIDONA M'has de prometre,
me'n tens de donar paraula.

RAMÓN Siga, si així ho vols, i diga'm
que haig de fer.

GUIDONA Gracies, mil gracies.

(Guidona pren amb carinyo la mà de Ramón; aquest, dissimuladament, la retira.)

RAMÓN Guidona. *(Apart.)* Déu méu, valeu-me,
que a troços lo cor me salta.

GUIDONA Mon pare fa poc que a dretes
aquí a ton germà reptava,
perque, assegut a mos peus
i de braços en ma falda,
deiem amors, i l'hi ha dites
tantes coses, tals paraules
amb que d'en Joanic murmuren,
segons diu, a les muralles,
que ton germà, encès en ira
i exaltat, vol esbravar-se
i jura i perjura i temo,
si no ets tú, una gran desgracia.

RAMÓN ¿Si no soc jo?

GUIDONA Perque al mur
tot lo dia, com los altres,
no se'l veu, cobart li diuen,
i no ho és, oi? Lo malparlen
dient que si no fós fill
del Cónsol en Joan Blancas,
potser la vila treuría
més profit d'ell; que ton pare
lo distingeix.

RAMÓN No hi ha tal.

GUIDONA Això dic; més ell venjar-se
avui mateix ha resolt,
de la gent que així'l vescanta.

RAMÓN ¿Què pensa fer?

GUIDONA Segons crec,
una sortida's prepara.

RAMÓN Per ella esperant·me estant.
GUIDONA Doncs al camp pensa rebatres
per dur a cap una empresa
que li dona nom i fama,
empresa que cap d'aquí
li puga afosquî amb un altra.
RAMÓN ¡I bé!...
GUIDONA ¿No sabs tú, Ramón,
què no ha nascut per les armes?
¿Que ell és ma existencia tota
i que'm temo una desgracia?
RAMÓN Més, ¿què és lo que de mí vols?
GUIDONA ¿Què vull? ¡I tú m'ho demanes!
La vida d'ell, que's la meva.
No'l vulgues; fés que ton pare
no'l deixi sortir.
RAMÓN No puc.
GUIDONA Per la Verge, per ta mare,
per la noia a qui tú estimis,
si estimes.
RAMÓN Jo...
GUIDONA ¡Salva'l, salva'l!
RAMÓN Si tú no'l fas desistir
¿quí ho lograrà?
GUIDONA ¡Verge santa,
si se'n va, aquest cop no torna!
RAMÓN Sort meva, bé ets envejable! *(Apart.)*
GUIDONA Al menys, si sortiu plegats,
sigues l'àngel de sa guarda;
tú tens més experiencia,
ell és fogós, entussiasta,
i's rebatarà a la lluita
sens pensar més que amb la patria
clucs los ulls a tot perill
i cercant sols vindicar-se,
portant a cap una empresa
que no conec i m'espanta.
Més, tú seràs son escut;
tú, a son desig posant traves,
al vetllar per ell, per mí
vetllaràs, per tots nosaltres.
RAMÓN Dels altres, ¡què se m'endona! *(Ràpit.)*
GUIDONA ¿Qué vols dir?
RAMÓN Tú m'ho demanes...
GUIDONA I tu negarm-ho no pots.
RAMÓN ¡Que haig de poder, Deu me valga!

GUIDONA Es ton germà.
RAMÓN Es ton marit.
GUIDONA ¡T'estima tant!
RAMÓN T'idolatra
tantíssim.
GUIDONA Cert; ni debía
semblant cosa demanar-te.
RAMÓN Jamai.
GUIDONA Jo del teu bon cor
no he fet cap desconfiança,
perque sé que'm vols.
RAMÓN Sí, sí.
GUIDONA També jo a tú com germana.
(Naturalitat.)
Si poguesses la sortida
fer solament una hora antes
d'aquella que havèu fixat...
RAMÓN ¿I això, per què?
GUIDONA Tal vegada
distret, en Joanic fés tard,
i al presentar-se a la plaça
trovant que ja havèu sortit,
aquí tingués que quedar-se...
RAMÓN Tú delires.
GUIDONA Per ell és.
RAMÓN Prou que ho veig.
GUIDONA ¿I't dol encara?
RAMÓN Que m'ha de doldre.
GUIDONA ¿I doncs?
Per la teva enamorada.
RAMÓN Per ella seré l'escut
(Amb irònica amargura.)
del germà de mes entranyes.
(Des d' aquí fins a la terminació de l'escena, el diàleg deu seguir tot lo ràpit possible.)
GUIDONA ¿Doncs estimes?
RAMÓN ¡Bé ho sab Déu!
GUIDONA No tant com jo.
RAMÓN Més encara.
GUIDONA ¡Per ell daría la vida!
RAMÓN ¡Per ella daría l'ànima!
GUIDONA ¿I la conec?
RAMÓN La coneixes.
GUIDONA ¿Es carinyosa?
RAMÓN Adorable.
GUIDONA Jove?

RAMÓN Jove.
GUIDONA Bella?
RAMÓN Bella.
GUIDONA ¿Còm s'anomena?
RAMÓN *(Amb pressa de dir-ho.)* ¡La patria!
GUIDONA ¡La patria! ¡Ditxosa d'ella!
También voldría estimar-la,
més avui n'estic gelosa.
RAMÓN ¿Gelosa tú? ¡Verge santa!
GUIDONA Per ella exposa la vida
ton germà, i mullen ma cara
llàgrimes de dol bullentes,
com mai n'havía plorades.
RAMÓN Més, ¿sabs tú que és gelosía?
(Ramón pren un tò sumament pahorós. Guidona se mig arrauleix sense compendre'l.)
GUIDONA Ramón, què vols dir? m'espantes.
(Se fa uns passos enrera i Ramón los avanca.)
RAMÓN Gelosa! *(Amb força.)*
GUIDONA Jo no comprenc...
RAMÓN Has dut lo dit a la llaga.
Estar gelós no és viure,
és dur pel món la esperança
morta dintre'l cor.
GUIDONA ¡Déu méu,
tú n'estàs!
RAMÓN ¡Sí, fins de l'aire,
fins de la terra, del sol!
GUIDONA ¡Ditxosa, ditxosa patria! *(Sens compendre'l.)*
RAMÓN Ditxós qui no hi veu, ni hi sent,
ni té sentiments, ni entranyes,
ni desitjos impossibles
que mai de punyir-lo's cansen!

ESCENA IX

GUIDONA, RAMÓN, GUILLEM, DESCATLLAR
i un ESCUDER

(Guillem entra apresuradament pel fondo, al temps de sortir per la dreta en Descatllar, seguit de l'escuder, el qual queda no molt lluny de la porta.)
GUILLEM ¡Victoria, fills meus, victoria!
DESCAT. Molt prompte ho has dit. *(Apart.)*
GUIDONA *(A son pare.)* ¿Què passa?
RAMÓN Ditxós ell. *(Apart.)*

DESCAT — Espliquèus, doncs.
GUILLEM — ¡Quin dia! Lo cor s'aixampla.
GUIDONA — Veiam què és.
GUILLEM — M'explicaré.
RAMÓN — Acabèu d'una vegada.
GUILLEM — Havèu de saber que'l poble
està que bull d'entussiasme.
No bé ha sapigut la nova
de que la vila quedava
lliure d'aquell jurament
que fins ara l'ha lligada,
tot desseguida a les portes
del consolat se'n anava,
cridant, que avans de rendir-se
s'estima més sepultar-se
de la vila fidel sempre
entre les runes fumantes.
GUIDONA — ¡Déu méu!
GUILLEM — *(A Ramón.)* ¿No és això'l que deies
que volíes, no fa gaire?
RAMÓN — Sí, Guillem; res de rendir-nos.
GUILLEM — Sempre ferms.
RAMÓN — Sempre coratge.
GUILLEM — Hem de vence a tota costa.
RAMÓN — Sols morim una vegada.
DESCAT. — ¡Visca Déu! que aquestos homes
tenen de bou la pitrada. *(Apart.)*
GUIDONA — ¡Déu l'il·lumini!
GUILLEM — Segueixo
No bé'l poble entrava a plaça,
surten al balcó los Cónsols
vestits de xía i gramalla;
los porrers criden silenci,
tots escolten, tothom calla,
tant sols una veu resona
i aquesta és la de ton pare. *(A Ramón.)*
— Poble — diu — lo consistori
de pendre un acord acaba.
Vist que al Rei no li és possible
socorrens, al menys per ara,
i que l'estat de la vila
cada instant va pitjorant-se,
tant per lo refresc que arriva
al francès, com per la falta
de manteniments que aquí
comença a sentir-se, i d'aigua,

hem resolt que ans de rendir-nos
al jou d'en Lluis de França,
cremada Perpinyà siga
i dins d'ella tots nosaltres. —

GUIDONA ¡Sant Galderic ens ajudi!

GUILLEM No bé ton pare acabava
de parlar, quan crida'l poble:
— ¡Visca'l Cónsol! ¡Mori França!
Al camp tot seguit porteu-nos.
Aragó i Perpinyà ¡a l'arma!...
i va a fer-se una sortida
que, ai del francès, ¡Déu li valga!

DESCAT. Jo tinc de fer que fracassi
la sortida que preparen. *(Apart.)*

GUILLEM ¿Què us ne sembla?

GUIDONA Lo de sempre,
més llàgrimes, més desgracies.

DESCAT. Piadosa sou. *(A Guidona.)*

GUILLEM Com a dòna.

DESCAT. També aixi s'honra a la patria.

GUILLEM No dic que no. El nostre plan
a tú confiat queda ara. *(A Ramón.)*

RAMÓN Jo faré tot lo possible
en bé i honra de la patría.

GUILLEM Estreny-la, Ramón, estreny-la.
(Dant-li la mà.)
Si jo podía, si encara
quedés en mí alguna cosa
de lo que'ls anys i les xacres
m'han près, ¡amb quin gust vindría,
Déu de Déu! ¡amb quin coratge!

GUIDONA ¿I en Joanic?

GUILLEM Era al consell;
deurà venir amb son pare.

(Sona al lluny una trompeta, i Guillem i sa filla s'acosten al finestral; Ramón se queda un poc més enrera contemplant a Guidona, i Descatllar acostant-se a la taula escriu ràpidament uns pocs mots en un paper, lo qual darà a son escuder quan s'indiqui.)

GUILLEM Sentíu? *(Per la trompeta.)*

GUIDONA Ah!

RAMON L'hora s'acosta.

GUILLEM ¡Còm corre'l jovent a plaça
amb los ulls espiretjant,
llansa en mà i brandant l'espasa!

GUIDONA ¡I ell no torna!

DESCAT. (*Apart.*) Escribim, sí.
RAMÓN Com més l'hora va acostant-se (*Apart.*)
d'anar-me'n d'aquí, los ulls
més hermosa van trovant-la.

(*Descatllar, apartant-se de la taula, fa un signe a l'escuder perque s'acosti, lo qual, després de rebre lo paper que aquell ha escrit, se'n va pel fondo.*)

DESCAT. Passa aquest plec a la verga
d'una fletxa, i vés si al guarda
que al castell lo francès té,
de rellevar-lo tens trassa. (*Amb intenció.*)
GUILLEM Doncs, Ramón, ¿què és lo que fas?
¿Còm no't cenyeixes les armes,
ni'l cavall a baix la porta
no tens preparat encara?...
(*Apartant-se del finestral.*)
RAMÓN Hola! (*Cridant.*)
DESCAT. Que'l cel los ajudi.
(*Apart amb ironia.*)
RAMÒN Mon cavall.
(*A un criat que surt i s' entorna al punt.*)
GUIDONA Ramón. (*Despedint-se.*)
RAMÓN (*Commogut.*) Germana.
GUILLEM A reveure. (*Amb coratge.*)
RAMÓN Desig méu.
¡Déu te confonga!
DESCAT. (*Apart.*) La França
farà son profit, més d'ells
l'orgull lograré jo abatre.

ESCENA X

Los mateixos, BLANCAS *i* JOANIC, *pel fondo*

BLANCAS ¿Aquí, tú? (*A Ramón.*)
GUIDONA Jo l'he torbat.
DESCAT. Acompanyàus vull a plaça. (*A Ramón.*)
RAMÓN Mil mercès.
GUIDONA (*A Blancas.*) ¡Vós lo que passa
no sabèu!

(*Blancas, sense atendre a lo que li diu la noia, repta i despedeix a Ramón, baixant al prosceni; més aquest, afectat com se trova, atura's un moment, i a la segona indicació de son pare, dona una mirada a Guidona i*

parteix pel fondo, seguit de Descatllar, que estarà esperant-lo.)

BLANCAS *(A Ramón.)* Prou has trigat.

GUIDONA Li pregava que vetllés
per en Joanic.

JOANIC ¿Per què això?

RAMÓN Pare! *(A mitja veu suplicant.)*

BLANCAS A demà. *(Amb enteresa.)*

RAMÓN *(Acostant-se un pas.)* ¡No puc, no!

BLANCAS ¡A demà, dic!

(Amb molta força, contenint-lo i mostrant-li la porta per on Ramón desapareix.)

ESCENA XI

GUIDONA, BLANCAS, JOANIC *i* GUILLEM

JOANIC ¿Això què és?
Callèu? ¿Tú ho pots dir, Guidona?

GUIDONA Ton germà...

BLANCAS *(Ràpit.)* ¿Què t'ha contat?

GUIDONA Que està boig, desesperat
d'amor.

BLANCAS *(A Guidona.)* ¿Conèixes la dòna
que així ha pogut perturba'l?

GUIDONA No.

JOANIC Doncs, ¿què ha dit?

GUIDONA Que per ella
moriría, que és tant bella,
que està gelós.

BLANCAS ¡Déu me val!

GUIDONA I al contar-m'ho, de rojor
ses galtes fornals semblaven
i sos ulls espurnejaven
que fins i tot m'ha fet por.

JOANIC Son nom.

GUIDONA No'l puc dir.

GUILLEM ¿Per.què?
¡pobre Ramón!

JOANIC Massa trigues;
digues aquest nom.

BLANCAS No'l digues.

GUIDONA No podría pas; no'l sé.
Al preguntar-li, sorprès,
que era la patria m'ha dit

per excusa, no he insistit...
BLANCAS I has fet bé.
JOANIC No n'entenc rès.
GUILLEM Igual dic.
BLANCAS *(A Joanic.)* Jo que precisa
sé tan sols, que en lo combat
no t' allunyis del costat
del seu cavall, perque frisa
d'odi al francès que 'l reté
allunyat de la que adora...
JOANIC I doncs, ¿no és d'aquí?
BLANCAS *(Fugint de parlar-ne.)* Es de fòra
GUIDONA ¿Què més ne sabèu? *(Amb interès.)*
BLANCAS *(Sec.)* No rê.
GUILLEM ¡Quin misteri! *(Apart.)*
BLANCAS *(A Joanic.)* Son escut
has de ser, perque va cego;
que no 'l deixis, t'encarrego
ni vencedor.. ni vençut.
Si per cas amenaçat
lo mires d'un cop, desvía'l;
si anava extraviat, guia'l,
i atura'l, si desbocat.
Si 'l veus que serè no va,
son cavall del perill gira;
si a morir veies que's tira,
recorda't que t'és germà;
i en lo camp, a tota ultransa,
convertint-te en ombra d'ell,
ajuda'l amb lo concell
i defensa'l amb la llansa.
GUIDONA ¡Déu del cel! jo que pregava
que a n'aquest ell li valgués.
BLANCAS D'aquest necessita ell més
del que penses.
GUIDONA Peró...
JOANIC Acaba
d'insistir, que és tot en va.
Lo deber al camp me crida.
GUIDONA ¿Lo deber, dius? No, mentida;
la ceguera t' hi fa anâ.
BLANCAS ¿Què és això?
GUIDONA Que 'n més perill
aquest que en Ramón se trova,
que'l despit, l'orgull me 'l roba,
que 'l mataràn!...

BLANCAS Vés, mon fill.
(A Joanic amb naturalitat.)
GUIDONA Oh! no, no. (Detenint al marit.)
GUILLEM Per Déu, Guidona.
BLANCAS Sossega't (Volent-la calmar.)
GUIDONA ¿Sou vós encara
qui gosa a dir-m'ho?
GUILLEM (A Guidona.) Es son pare.
GUIDONA Doncs jo soc la seva dòna,
i'l detinc.
JOANIC Tu ets mon amor,
ma vida; empró a conformar te
que t'esforsis precís és;
una nit tant tost no és res.
Demà tornaré a abraçar-te.
GUIDONA Demà?... (Duptant.)
JOANIC Allunya tot recel.
Damunt los soldats de França
l'alè de la patria'ns llança,
i als bons sempre ajuda'l Cel.
Veuràs demà a l'alborada
de la vila l'alegría,
quan triomfadors farem via
cap aquí ja de tornada.
Al sò que encara llunyanes
les trompetes alsaràn,
a l'hora aquí respondràn
los canons i les campanes;
mentre omplint de gom a gom
los carrers que són a vora
del portal, surtirà a fòra
per rebre'ns com cal, tothom;
i al ressó de nostres passos
quan tots los cors glatiràn...
aquí, aquí'm donaràn
la enhorabona'ls teus braços.
GUIDONA ¡Déu ho faci! (Sossegant-se.)
(Guillem posa a Joanic un capell i li cenyeix l'espasa despenjant-ho de la panoplia.)
GUILLEM Si ho farà
Guidona, més que segû;
d'allò que demanis tú,
¡Déu del cel, què'ns negarà!
JOANIC Esbargeix, doncs, la boirada
del neguit; ton cor sossega
i, mentres soc fòra, prega

fent la nit menos pesada.
Veuràs aixís quin conçol
trovaràs a ma partida.
i quin goig a la surtida
esplendenta del nou sol.

BLANCAS Joanic? *(Indicant que té d'anarse'n.)*

(Joanic fa un signe de inteligencia, abrassa la muller i parteix seguit de son pare.)

JOANIC *(A Blancas)* Sí, vaig... *(A Guidona)* Adeu!
(A part.) A fe, 'm costa deixar-la.

BLANCAS Atura't tu a sossegar-la. *(A Guillem.)*

GUILLEM Però esperèus.

GUIDONA *(En sos braços.)* ¡Espòs meu!

JOANIC A demà. *(Desprenent-se'n.)*

(Blancas i Joanic se'n van. Guidona s'adelanta instintivament a seguir-los, i Guillem s'hi interposa prenent-la de la mà molt carinyosament. Aquesta, més que presa de temor, queda dominada d'un excés de melancolía.)

ESCENA XII

GUIDONA *i* GUILLEM

GUILLEM ¿On vas?

GUIDONA Deixeu-me.

GUILLEM Oh, no, tens de sossegar-te;
de sortir i d'afectar-te
¿què 'n treuríes?

GUIDONA Temo...

GUILLEM Creu-me,
filla meva; del teu cap
tot pressentiment desterra;
no tothom que va a la guerra
va a la mort.

GUIDONA Sols Déu ho sab.

GUILLEM Ara jo arribar voldria
a veure'ls marxar i...

GUIDONA Anèu.

GUILLEM Es que anant-me'n d'aprop teu
tinc por d'una tontería.

GUIDONA Aneu hi; tranquila estic.

GUILLEM Al moment soc de tornada.

GUIDONA Doncs...

GUILLEM Què?

GUIDONA Deu-li una abraçada.
GUILLEM T'ho prometo.

(Guillem se'n và per la porta del fondo, i Guidona, després d'una curta pausa, va a acostar-se al finestral de l'esquerra; mes, dominada per la melancolía que l'ha presa, s'atura al peu de la paperera i's complau en tocar los objectes de demunt d'ella, pefteneixents al seu marit.)

ESCENA XIII

GUIDONA *i després* RAMÓN

GUIDONA ¡Quín fatic
sento al cor! ¡Quína tristesa
que fa'l trovar-se una sola!...
Lo llibre d'ell... la bandola...
¿Què és això? He sentida fresa.

(Girant-se a mirar cap a la dreta, però sens moure's del peu de la paperera i sossegant-se desseguida.)

Lo recort del seu trepig
m'ha trontollat tot lo cor.
¡Còm nos enganya l'amor!
¡Qué bé fingeix lo desig!
Però no és ficció. ¿Quí va?

(Guidona, al sentir remor, avansa apressurada cap al mig de l'escena, al temps que entra per la dreta Ramón amb capell i espasa, tot agitat, lo qual, ràpit com un llamp, pren a Guidona en sos braços, li fa un petó i fuig corrents pel fondo.)

¿Aquí tú? *(Molt ràpit fins al final.)*
RAMÓN Jo!
GUIDONA ¿Què vols? Deixa'm!
RAMÓN ¡Vaig a morir! *(La besa.)* Aborreixa'm.
¡D'aquí a mai! *(Anantse'n.)*
GUIDONA ¿D'aquí a mai?... Ah!...

(L'última frase la diu Guidona amb sorpresa i espant a la vegada, tapant-se la cara amb les mans a l'endevinar que's ella la que ha inspirat a Ramón la terrible passió que l'atormenta. Teló rapidissim.)

FÍ DE L'ACTE PRIMER

ACTE SEGÓN

La mateixa decoració de l'acte primer

ESCENA PRIMERA

GUIDONA, GUILLEM *i* DESCATLLAR

(Guidona, asseguda i de cap a la taula, mig rendida pel cansament de la vetlla. Guillem, apoiat a la cadira d'aquesta i de cara al finestral de l'esquerra, atent a la remor del combat que's deixarà sentir, encara que no molt forta en raó de la distancia en que està la muralla; i Descatllar, passejant-se frisós per la sala, a la part dreta de l'escena. Es a la matinada i va aclarint-se paulatinament.

DESCAT. Visca Déu, que la masega *(Apart.)*
va durant més que'm pensava;
d'aquesta gent no esperava
tant pit, i que reconega
precís és, que son valents.
Més si al Rei tant va costar
la vida poder salvar,
¿ells han de ser?... Sos intens
burlaré; no té de dir-se
que quan dins sos murs tenía
tants cavallers, se perdía,
i ara no ha hagut de rendir-se,
sent per un burgès guardada.
¿A tanta gent del méu pro
sobrepujar?... No, això no;

l'honra meva hi va empenyada,
i si amb l'avís que al francès
he dat, no hi bastava encara...;
no'm passarà per la cara
la mà l'orgullós burgès.

GUIDONA Pare. *(Alçant lo cap.)*

GUILLEM Filla.

GUIDONA ¿Aquest torment
no tindrà fi?

DESCAT. *(Al finestral.)* Ja's fa dia.

GUILLEM ¿Creus que, a saber d'ell, podría
callar-t'ho ni un sol moment?

GUIDONA ¿Per què, constant centinella,
no'm franquejèu, doncs, la porta?
Si ma ventura no és morta,
¿per què'm separèu vós d'ella?
No sé quantes hores fà
que estic provant d'enternir-vos:
no sé ja que puga dir-vos,
ni tampoc vós què allegâ.

DESCAT. Segueix la lluita empenyada,
més, veurem.

(Apartant-se del finestral a on s'havia acostat.)

GUILLEM *(A Descatllar.)* ¿Què és que sentiu?

DESCAT. No res.

GUIDONA Si aquí'm deteniu,
al menos d'una vegada
parleu.

GUILLEM ¿I què t'haig de dir?

GUIDONA Lo que fins aquest instant
fòra d'aquí està passant
i al criat feu inquirir.

DESCAT. Si ho sabeu i rès ho priva,
¿perquè callar?

GUILLEM ¿També vós?

DESCAT. Es que's va fent misteriós
que aquest remor que aquí arriba
duri tant.

GUIDONA Parleu.

GUILLEM Doncs, sia,
però després d'esplicar-me
no volgueu més preguntar-me,
perque fora en va. Partía
de cap vespre coratjosa
l'host que ha anat d'Elna en ajuda,
i a l'auba ha tornat batuda,

en dispersió vergonyosa,
i aixís que derrera d'ells
los d'aqui lo pont alsaven,
ja dels francesos miraven
prop del mur lluî 'ls capells.
Al moment la ronca veu
de les campanes planyía,
als murs en tropell corria
la gent, de per tot arreu,
brandant les tallants destrals
o arrossegant los canons,
los gremis amb sos pendons.
los soldats amb los timbals,
i atent al perill extern
tothom, eren, poc després,
un cementiri, els carrers,
les muralles, un infern.

GUIDONA ¿Mes, i ell?

GUILLEM Tres hores fa
que està durant la masega,
i junt amb la d'aqui, brega
la gent que ha pogut tornâ.

GUIDONA ¿Mes, i ell? vos torno a dir.

GUILLEM Deurà ser a la muralla.

DESCAT. Si per sort, de la batalla
lliure ha conseguit sortir.

GUIDONA ¿Sabeu del cert que al mur és?

GUILLEM T'he dit que rès d'ell sabía.

GUIDONA ¡Déu del cel, quant donaria
perque tot seguit tornés!

(Remor dins, Guillem s'acosta al finestral i Guidona s'aixeca per fer lo mateix, al sentir la contestació de son pare à Descatllar que l'interroga per lo que puga cridar-li l'atenció.)

DESCAT. ¿Què hi ha? *(A Guillem.)*

GUILLEM *(Mirant fora.)* Rès.

DESCAT. ¿No habeu sentit?
(A Guillem, acostant-se al finestral.)

GUIDONA ¿Per què sempre heu d'enganyar-me?
(A Guillem.)

GUILLEM Perque puc equivocar-me
i ho prens a mal tot seguit.

DESCAST. Ara sí, és cosa notoria.
(Al peu del finestral.)
que 'l burgit creix més i més.

GUILLEM Ah! *(Amb satisfacció, escoltant.)*

GUIDONA Pare!
GUILLEM Sí, sí, 'l francès
fuig, ja és nostra la victoria.
Vina, escolta.
(Portant a Guidona al finestral.)
DESCAT. *(Apart.)* ¿I lograrà
aquesta gent lo que intenta?...
A mon pesar, m'atormenta
lo que 'm deuría alegrâ.
GUIDONA ¡Serà certa!
GUILLEM A la remor
del combat, que ara mateix
aixordava, un crit segueix
que m' ha somogut lo cor,
i comensa a passâ algú
portant pintat a la cara
lo goig.
GUIDONA Déu ho faci, pare.
DESCAT. No hi ha dupte. *(Mirant fora.)*
GUILLEM Ben segû. *(Id.)*
Amb les armes, carrê avall
van los gremis.
(Baixen al proceni amb Guidona.)
GUIDONA ¡I ells no venen!
DESCAT. Calleu! *(A la finestra.)*
GUILLEM ¿Què hi ha?
DESCAT. Que 's detenen
aquí.
GUIDONA Se sent un cavall.
GUILLEM Es ell! *(Abocant-se al finestral.)*
GUIDONA Quí?
GUILLEM Lo cònsol.
GUIDONA *(Amb sentiment.)* Oh!
GUILLEM Ja arriba; amb tothom encaixa.
¡Quína cridoria! Ja baixa
de cavall; ja puja.
(Guillem al apartar-se del finestral per surtir a rebre als que arriben, se troba amb Guidona amb lo mocador als ulls.)
GUILLEM Bò!
¿T'hauràn de veure ara així
roig los ulls i sospirant?
Domina't.

ESCENA II

Los mateixos, Blancas, Home 1 *i ploble armat, que entren pel foro. Després* Romà, Home 2, *i altre grupo del poble.*

(Blancas, a l'entrar, deixa damunt la taula una espasa que figura haber-se descenyit ja.)

Blancas — Guillem! *(Dant-li la mà.)*
Guillem — Joan! *(Id.)*
Blancas — Filla... ¡També vós! *(A Descallar saludant.)*
Descat. — Sí, sí.
Blancas — Mes, ¿a que vé'l desconçol
a que't trovo abandonada?
Guidona — ¡M'ho preguntèu!
Guillem — La tornada
d'en Joanic...
Blancas — Ba! Si Déu vol
no trigarà.

(Dirigint-se a la gent del poble que s'ha quedat respectuosament a poca distancia de la porta.)

Companyons:
jo agrahesc l'immerescuda
distinció que ara he rebuda
de tots, més hi han raons
que aconsellen no entregar-nos
a infructuoses alegríes,
ja que vencem tots els dies
al francès, sens deslliurar-nos.
Cal vetllar, cal no adormir
l'ardor que a lluitâ'ns ajuda;
la patria no està vençuda,
més sí en perill de morir.
Per lo tant, a descansar
anèu, d'aquesta jornada,
per poder altra vegada
més forts al combat tornar.

Home 1 — Senyor, lo poble confía
plenament en lo Consell.
Blancas — També'ls Cónsols fiant en ell
no sosseguen nit ni dia.
Anèu, per tant, descansats,
que, si'l cel no'ns desampara,

com sempre salvarem ara
la patria i les llibertats.

HOME 1 ¡Visca'l Consell!

POBLE Visca!

POBLE *(Segón grupo entrant)* ¡Mori
lo lladre!

(Entra Romá corrent, perseguit de gent del poble que s'atura a la porta. Romà s'ampara del Cónsol, als peus del qual s'agenolla agafant-se-li a la roba.)

POBLE Mori!

ROMÀ ¡Per Déu,
la vida! *(Tirant-se als peus del Cónsol.)*

POBLE ¡A n'ell!

(Lo poble s'abalança, amenasçant, cap a Romà que està agenollat als peus del Cónsol, i aquest, fent un simple mohiment, s'interposa entre'l perseguit i els perseguidors, contenint-los amb l'ademà.)

BLANCAS *(Al pobe.)* Apartèu.

HOME 2 Que robava és ben notori,
i'l lladre la mort mereix.

ROMÀ ¡La vída, senyor!

BLANCAS Vejam,
¿què havèu près?

ROMÀ *(Esfarait)* Senyor... la fam,
la fam!... Quan ara mateix
he tornat de la masega
del camp, me trovo la dòna
i la mainada .. esborrona
sols de pensar... ella cega
de rabia, o de mal pitjô
perque'l petitet que cría
pendre-li'l pit no volía;
los xicots per un recó
les robes caixalejant,
tots a l'una — ¿Què porteu? —
m'han cridat – jo, a pesar meu,
al veure'ls, corro a l'instant ..
no sé a on... no sé a què fê ..
i ara perque duia un pà
a casa,'m volen matâ.

HOME 1 ¡Per lladre!

GUIDONA Jo pagaré
doble lo robat.

ROMÀ *(Agrait.)* Senyora!

DESCAT. No basta.

BLANCAS Sí, precis és

cumplì amb la llei; quedeu près.
HOME 2 Això és lo que importa.
DESCAT. Fòra
excuses.
BLANCAS *(A Romà.)* Vulguius a vós
que'l triomf alcançat no vuy
entristir, que sinó, avui
moríeu.
ROMÀ ¡Déu bondadós!
(Alçant los ulls en alt.)
BLANCAS Tanca'l allí.
(A Guillem, senyalant-li la porta de la dreta.)
GUILLEM *(Apart a Romà.)* No temàu.
GUIDONA Vós, a qui lo pà prenía,
teníu. *(Allargant-li una moneda.)*
HOME 2 M'avergonyiría
d'acceptar. *(Rebutjant cobrar.)*
BLANCAS *(Al poble.)* Doncs, ara, anèu.
(Mentres Guillem tanca la porta de la dreta, per la que ha desaparescut Romà, lo poble's retira pel fondo, seguit de Descatllar, lo qual cambia molt ràpidament uns mots amb en Blancas al dirigir-se a la porta.)
DESCAT *(Apart)* Tinc de sabê aquest combat
lo que a la vila li costa.
Espera'l Rei la resposta. *(Alt a Blancas.)*
BLANCAS Donar-la avui hem pensat.

ESCENA VIII

BLANCAS GUILLEM *i* GUIDONA

BLANCAS Deu fassa que molt no trigui
lo jorn de la deslliuransa.
GUILLEM ¿Tem lo Consell a la Fransa?
BLANCAS Nó, Guillem; tem que'ns obligui
la sòrt a capitular,
doncs cada volta que fem
una surtida, 'ns trovem
que'l triomf ens rehix més car.
GUILLEM Doncs avui...
BLANCAS Aquí, en familia,
puc dar curs al sentiment,
sens descoratjar la gent
que al desig tot ho concilia.
¡Elna ha caigut!

GUILLEM ¡Sort dampnada!
BLANCAS Caigué ahî al jou del francès,
i l'enemic ha sorprès
la força que hi hem enviada.
Emboscats a mig camí
i en nombre majô esperaven,
i quan menos s'ho pensaven
los nostres, senten brunzî
lo ferro, i de la sorpresa
quan refer-se preteníen,
ja més recurs no teníen
que fugir a brida extesa.
GUILLEM Sé'l demés.
GUIDONA ¡Trista de mí,
que la Verge m'abandona!
BLANCAS No digas això, Guidona,
que jo... no m'ho goso a dî.
GUIDONA Vós!
BLANCAS Dos fills tinc i tots dos
amb los que han sortit anaven,
¡ai de mí si no tornaven!
GUIDONA ¡Oh, no, Déu serà piadós!
(Volent desvanèixer lo presentiment.)
GUILLEM ¿I no has pogut treure en clar
què ha sigut d'ells?
BLANCAS No, Guillem.
GUILLEM ¿I ara què fem?
GUIDONA Sí ¿què fem?
¡Jo vull anar-lo a cercar!
GUILLEM Guidona!
BLANCAS Es dejorn encara
per desconfiar del tot,
jo no he cullit ni un sol mot
que'm fés sospitar per ara,
i pots estar ben segura
que quan se'ns mostra enemiga
la sort, mai falta qui ho diga,
que'l secret del mal no dura.
GUIDONA I doncs...
BLANCAS Jo crec que plegats
de la lluita fugiríen,
i potser molt lluny no síen
en algún lloc amagats,
esperant l'hora callada
de la nit i la foscor,
per acullir-se mellor

a la vila altra vegada.
Si l'estam de sa existencia
hagués trencat 'vui la dalla
de la mort, en la batalla;
si de la sort l'inclemencia
volgués que a mos fills ploressem
presoners de l'enemic,
no estaría com estic
esperant, mentres tinguessem
hisenda amb que als invasors
poder son rescat pagar,
i armes amb les que venjar
crudelment la sang dels dos.

GUILLEM Ben cert.

GUIDONA No us perdone Déu
l'engany, si m'enganyèu, pare.

BLANCAS ¡No has après de llegî encara
en mos ulls! *(Reconvenció amorosa.)*

GUIDONA *(Besant-li la mà.)* ¡Oh, perdonèu
si he duptat! Són tan horribles
los sufriments que'm combaten,
que fins i tot m'arrebaten
impulsos de fê impossibles,
i per dar fi a tant dolor
aniré, si gaire triga,
al camp de l'host enemiga
a cercar-lo, o viu o mort.

ESCENA IV

RAMÓN, BLANCAS, GUILLEM *i* GUIDONA

(Lo primer fa uns moments que està aturat a la porta, sense decidir-se a entrar fins que és vist dels demés.)

BLANCAS Ramón!

GUIDONA Ah!

GUILLEM Còm?

BLANCAS ¿Per què aquí
tornes tot sol?

GUILLEM ¡Ton germâ!

GUIDONA Viu!

GUILLEM ¿On és?

BLANCAS ¿Còm no vé ja?

RAMÓN Jo, pare, què us he de dî ..

GUIDONA ¡Quin dupte!... No puc mirar·lo *(Apart.)*
sens que 'l bes que a nit va dar-me
no'm moga...
BLAÑCAS ¿Pots esplicar-me,
Ramón, què és d'ell?
RAMÓN De deixar-lo
acabo, en lo camp francès,
i si plegats no hem vingut
creguèu que és... que no hem pogut.
BLANCAS ¿I còm així?
RAMÓN ¡Ha quedat près!
GUILLEM Prés!
GUIDONA ¡Déu méu!
BLANCAS ¡Que d'eixa nova
sigas tú lo portador!
RAMÓN ¡Es que ja ni'm vol la mort!
BLANCAS Ramón! *(Reptant-lo.)*
RAMÓN L'he posada a prova.
GUIDONA ¿Que val que parlem de tú
si en perill ton germà resta?
RAMÓN Quan veia demumt ma testa
volar la mort, quan segû
creia l'instant arribat
de posar terme a ma vida,
arriba ell, solta la brida,
com d'un huracà portat.
Cedeix a l'impuls violent
del seu braç la turba irada,
i sobre ell la marejada
s'arremolina al moment.
Febrosenc a l'entorn giro
los ulls, d'un cavall m'adono,
corro, hi salto, l'esperono,
flestomant l'espasa tiro,
i quan per lo cap retruny
lo trot del cavall que avança,
empaitat per los de França
mon germà veig fugî al lluny.
¡Per esperonâ al cavall
un llamp a mos peus volía!
corría, sí, més corría
per instants amb més treball,
que en son pit una ferida
donava la sang a doll,
i ha tombat en un rostoll
fermant-me al donar la vida.

De son pés m'ha deslliurat
l'enemic quan llustrejava,
i quan près se m'emportava
près a mon germà he trobat.

BLANCAS Més, ¿còm tornes tú i ell no,
havent-li igual sort cabuda?

GUIDONA ¿Còm no vé?

RAMÓN De ma vinguda
això en darà la raó.
(Ensenyant un plec.)
Prenèu aquest plec, m'ha dit
lo general, feu-ne entrega
al Cónsol Blancas; si's nega
als pactes d'aquest escrit,
diguèu-li que de la sort
del seu fill jamai se'n queixi
i a la França no aborreixi,
que ell i fòra l'haurà mort.

BLANCAS ¿Això ha dit? Si vol riqueses,
tot quant tinc li donaré.

GUIDONA Jo mes joies.

GUILLEM Jo vendré
mos remats i mes deveses.

RAMÓN Bé caldrà, que proposant-me
dar a en Joanic la embaixada,
una proba me'n ha dada
a dur-la jo aquí obligant-me.
— Doncs per ell basquejaràn, —
m'ha dit,—la muller, son pare,
fins lo sogre; vós encare
sou solter. — ¡Jo no valc tant!...

BLANCAS Dom lo plec.

(Ramón dona un plec a son pare, lo quàl s'aparta uns passos per llegir-lo a soles.)

GUIDONA ¡Oh, moment cruel!

RAMÓN Val més un punyal al pit
que allargar aquest neguit
un sol instant.

BLANCAS *(Mirant lo plec.)* ¡Déu del cel!

(Tots s'acosten a rodejar al Cónsol per a sapiguer lo contingut del plec que està llegint; més aquest se'l reserva sense deixar-los-el conèixer.)

GUIDONA Pare!

GUILLEM Deixa. *(Volent lo plec.)*

BLANCAS No pot ser;
solament jo puc llegir'ho.

GUILLEM Però...
BLANCAS No sé si deliro
o'ls ulls... *(Mirant lo plec.)*
GUIDONA Pare!
BLANCAS Es cert, és cert.
GUIDONA ¿Quina nova desventura
dintre aquest plec heu trobat?
BLANCAS Un impossible, un rescat
que ni'l seny se l'afigura.
GUIDONA ¿Diner volen? ¿A pes d'or
son rescat pensen comprar-ne?
Molt ne poden demanar-ne
que'n val molt lo méu amor.
¿Potser vós no'n teníu prou? *(A Blancas.)*
¿Vós tampoc? Això, ¿què implica?
(A Guillem.)
trenqui la vila, que és rica,
del fill del Cónsol lo jou.
Si perxò l'or no serveix
del Comtat i l'abandona,
en son cap una corona
d'espines portar mereix.
BLANCAS Deixeu-me sol.
GUIDONA Es en và;
no me'n vaig que no'm digueu
quin és del rescat lo preu.
BLANCAS Ni tú ni ningú'l sabrà.
Al Cónsol va dirigida
la lletra, el pare l'ignora.
GUILLEM Joan!
GUIDONA Pare!

(Moments de pausa durant els quals en Blancas s'aixuga amb una mà els ulls, mentres amb l'altra rebrega'l plec que acaba de llegir, i al sentir-se a la espatlla lo cap de la seva nora, l'atrau sobre'l pit i amb amarc sentiment li diu que resi i que plori, lo qual al sentir aquesta, s'aparta d'ell i amb varonil coratge lo repta a salvar lo près. Ramón no's mou de segón terme.)

BLANCAS Resa i plora.
GUIDONA Còm! no; mentida, mentida.
Això qui estima no ho diu
mentres té un raig d'esperança.
BLANCAS Qui'l té captiu és la França.
GUIDONA ¡La patria és qui'l té captiu!
Jo aniré captant per ell
de porta en porta, i si'm manca

rescat per lo fill d'en Blanca
aniré a pregâ al Consell.
Si aquest no 'm sent, si res val
per ell mon immens dolor,
amb l'eloqüencia del plor
congregaré al mercadal
al poble, i us provaré
com sent dòna i jove encara
vos puc ensenyâ a ser pare
i a ser Cónsol, si convè.

BLANCAS ¡A ser Cónsol!... Per cumplir
amb lo càrreg que exerceixo
tú no sabs lo que sofreixo,
tú no sabs... mes, ¡què he de dir!
Aneu-se'n, per mor de Déu, *(Amb força.)*
que la pena ja'm sofoca.

GUIDONA Anem, pare. *(A Guillem.)* O sou de roca,
o bé 'l cor teniu de neu. *(A Blancas.)*

(Guillem i Guidona surten pel fondo; Blancas sospira amb força i, assegut, apoiant-se de colzos a la taula, s'abandona al sentiment sens adonar-se de Ramón, el qual s'aproxima fins al seti que ocupa, quedant-se dret i sens dir un mot, fins que ho indica 'l diàleg.)

ESCENA V

BLANCAS *i* RAMÓN

BLANC. Podré, al fi, de la pena que'm sofoca
aquí, allunyat dels altres, desfogar-me,
deixant per un moment de ser lo Cónsol
i dar sortida als sentiments del pare.

RAMÓN Senyor!

BLANC. ¿Tú encara aquí?

RAMÓN Les vostres penes
també jo les comprenc.

BLANC. Mos ulls escalda
lo plor i en lo torment que ara sofreixo
no trova àmbits lo cor on espaiar-se.
Des de que han vist los ulls aquestes lletres,
sentir me sembla, a cada instant que passa,
la dalla de la mort, un altra arruga
obrir-me al mig del front més endinzada.
¡Tú no la sabs, tú no la sabs la nova

d'aquestes lletres que t'han fet portar-me!

RAMÓN La sé i.. planyeu-me! fins i tot envejo
la sort que espera a mon germà.

BLANC. *(Alçant-se amb ira.)* ¡Malhaja
qui nega al desventurat la seva ajuda
i al veure'l en perill se'n burla encara!

RAMÓN Senyor, vos he dit ja que pretenía
quedar-me en lo seu lloc, dan-tli'l missatge;
per mí, al llençâ una vida que aborreixo,
¡quin pler no 'm fora lo salvar-ne un altra!

BLANC. ¿I creus possible que aquests homes porten
a terme son intent? ¿Tenen entranyes?
o és que no engendren fills, ni mai sentiren
passâ 'l llabi patern demunt ses galtes.
Jo cerco fer recort d'una altra feta
que siga amb lo que intenten comparable,
i'm fa vergonya el no trovar-ne ni una
entre la gent més vil i més salvatge.
Més no, això no és possible; provatures
seràn i fora per logrâ espantar-me
i veure si amb l'enginy guanyen la vila,
ja que no abaten sos pendons les armes.
Oh! ¡Mai, jamai! ¡Vinga si vol en Lude,
vinga si vol darrera d'ell la França,
vinga en Lluis onze, avans que ser francesos
no quedi de la vila ombra ni rastre!
(Pausa.)

RAMÓN Senyor, d'aquestes lletres que us he dutes
resposta he de tornar.

BLANC. ¿I còm donar-la?
¿Què és que puc fer? ¿Deixar que mon fill mori,
deixar a l'enemic la porta franca
de que soc per lo poble centinella,
traidor sent a la fe que tinc jurada?
Jo sento aqui una veu prou coneguda *(Al cor.)*
que'm fa memoria dels debers del pare,
i sento'l drinc d'una pesant cadena
amb que volen la patria endogalar-na.
Mon fill me crida allà; sospirs i queixes
escolto voltant meu, i plors de mares;
amor m'atreu, me xucla, a cedî'm força
i'l pès d'un jurament aqui m'esclafa.
¡Què fer, què fer, Déu meu! ¿Tú què faríes?
(A Ramón.)
Mes, no, calla, que ho sé; ja m'oblidava
que esperes la resposta i que volgueres

donar per ell la vida allí quedan te.
RAMÓN Perquè no ha de valer tant com la seva
la que porto pel món com una càrrega,
que dar-la a l'enemic ara podría
per bé de la familia i de la patria.
BLANC. Aixís doncs, sa desgracia creus segura.
¿Perquè sens compassió vens a robar-me
la darrera esperança i axí't goses
en expremer un cor que'l fel amara?
RAMÓN Fet estic a sofrir. Tant tost ja'm trovo
insensible al dolor i a la desgracia;
sé'l francès fins on porta la rencunia,
com vós la fe jurada i la paraula;
sé que la vila i mon germà perillen;
veuré al germà morir, la vila caure.
BLANC. Jamai! encara'l poble estima'l Cònsol
i encara'l Cònsol pot brandâ una espassa...
Que'ls done volen per mon fill la vila,
rescavalar-me'l sabré jo amb les armes.
No'm manca, no, coratge per la lluita,
ni del francès tot lo poder m'espanta;
com en temps de ma forta jovenesa
la sang bull en mon pit, lo cor s'aixampla,
cruxen-me'ls muscles, lo meu cap redresses,
m'esperona'l desig, m'encén la rabia.
Com lo grifalc se llança des dels núvols
sobre un vol de coloms, me veuràn caure
sobre'l camp enemic i ¡ai dels francesos!
¡l'agror dels plors faré sentî a ses mares!
RAMÓN Vullau, pare i senyor, assosegar-vos
deixant lo bèlic ardiment. Les armes
no poden rompre del captiu los ferros
ni'l camp remoure de la gent contraria.
Prec-vos mirèu les terminantes lletres
que en Lude firma, i llegirèu, mon pare,
que al primê envit de lluita per part nostra
caurà en lo camp lo vostre fill cadavre.
BLANC. ¡Oh, certesa crudel! mes ja és força
i lo cel ho permet, tot seguit marxa;
digas a en Lude... oh, no, suplica a en Lude,
que, fora lo rescat que ell me demana,
se faci de lo meu la part que vulga,
que ho prenga tot, si tot ho vol; si és pare,
dels fills que tinga lo recort aviva;
si és home i sent, sa compassió reclama;
si és caballer, sa dignitat invoca;

si creu en que hi ha un Déu, fes-n'hi mem-
[bransa.
RAMÓN ¿I si rê hi val?
BLANC. *(Amb ardiment.)* Escup-lo, bofeteja'l.
perque'm mati dos fills d'una vegada,
i així del crim l'enormitat, disculpi
demà l'enormitat de la venjança.
Si rès hi val, a lluita de mort repta'l,
i si per ser jo vell no volgués batres,
que ha de veure'm pots dir-li mentre aleni,
seguir, vaja allà on vaja, ses petjades
fins a obligar-lo a satisfer un dia
la set que tinc de sang i de venjança;
trenta vides tingués, que'l meu goig fora
matar-lo poc a poc trenta vegades.
RAMON Vós ho voleu, doncs siga. *(Va per surtir.)*
BLANC. Espera, espera...
oh! no, vesten ja, vesten, perque'l pare
està per vence al Cònsol i la vida
d'un fill no val lo deshonor d'un Blancas.
(Ramón se retira pel fondo. Blancas s'assenta i queda un moment ensimismat.)

ESCENA VI

BLANCAS *i tot seguit* GILÓ

BLANC. ¿I si'l pare vencés? Idea horrible,
allunya't, deixa'm; veu del cor, malhajas,
malhajas si tant sols has de servir-me
per remoure lo foc de mes entranyes,
traidor cridant-me si a mon fill m'inclino,
i si no'l salvo, descastat cridant-me.
¿Per què lo poble ha de cercar sos Cònsols
entre homes de virtut que sigan pares?
GILÓ Senyor. *(Entrant pel fondo.)*
BLANC. ¿Què cerques? ¿De quin nou martiri
la copa enmatzinada vens a dar-me?
¿Creus tu possible que al torment que sento
puga un altre torment sobreposar-se,
o 'm portes lo remei? ¿Què es lo que portes?
Parla si pots.
(L'estat de sobrexcitació en que's trova, fa que vulga saber lo que Giló ve a dir-li al mateix temps que no li dona ocasió de parlar; aquest estat dura en lo Cònsol

fins a l'acabament d'aquesta escena, dominant-se per complert a l'entrar los personatges que Giló ha vingut a anunciar-li.)

GILÓ Senyor...

BLANC. *(Sentint rumor del poble.)* ¿Què es això? Calla.
¿Què vol lo poble, es que potser s'acosta
nova volta'l francès a les muralles?
Corra; l'espasa, lo cavall...

GILÓ Sentiu-me,
que de sos crits us vinc a dir la causa.
Fa ja uns moments que del Consell i'l poble
espera per entrar una embaixa;
vostre fill en Ramón a la surtida
provà a convence'ls, més tot fou debades,
i aquí l'arrastren no volguent que surti.
fins que vós lo sentiu

BLANC. La porta franca
tot seguit deixa'ls. Si'l Consell arriba,
com m'ha deixat ha de trovar-me encara.

(Giló's retira pel fondo. Blancas s'assenta prop de la taula amb gravetat i dominant per complert los sentiments a que acaba de donar expansió.)

ESCENA VII

BLANCAS, GUIDONA, GUILLEM, RAMÓN, CÒNSOL, CÒNSOLS *i* POBLE

CÒNSOL Salut al Cònsol.

BLANC. Al Concell i al poble.
salut i pau. *(Aixecant-se i tornant a seure's.)*

CÒNSOL Senyor, s'ha propalada
pels àmbits de la vila una tal nova,
que aqui tot d'una ens feu girar la planta,
pregant a Déu que no resulte certa
per ella al demanar-vos l'embaixada.
Senyor, ¿què és de ton fill?

BLANC. Presoner queda
en lo camp enemic, per ma desgracia.

CÒNSOL A ton just sentiment s'uneix el poble
i pel rescat t'obra'l Consell les arques.
¿Rodes lo cap, Senyor? ¿Què pretens dir-nos?

BLANC. Mon fill és presoner, mes n'hi ha d'altres
als que'l vostre caudal, amb més justicia,

pot ajuda'ls amb lo rescat que'ls manca.

CÒNSOL ¿Què vol per ell, doncs, lo francès?

GUID. *(Surtin d'entre'l poble.)* Llegeixi's.
lo plec d'en Lude.

BLANC. Per la Verge, calla,
calla, ma filla!

CÓNS. Si vos plau, llegiu-lo,
Senyor.

BLANC. ¡Ja mai! Lo que'l francès demana
no és possible cedir, ni a ser possible
m'hi obligaría a mí cap força humana.
Ans que cedir d'en Lude a la proposta,
sentiu-ho tots, jo cercaria un arbre
i, amb la gramalla consular per corda
del coll m'hi penjaría en una branca,
que és més dolça la mort que va fer Judes
que dur al front l'estigma de l'infamia.

CÓNS. Més repara, Senyor, que d'eixes lletres
a tots convé saber.

BLANC. *(Aixecant-se.)* Raó excusada.
¿Què més desitjen lo Consell i el poble?

CÓNS. Si tens de seguir sort a ses paraules,
res més, sinó que'l cel t'afavoreixi.

GUID. Pare i Senyor, vulgas a mí escoltar-me.

(Los Cònsols i el poble, que anaven a retirar-se, s'aturen un moment al sentir la súplica de Guidona que s'agenolla al peus d'en Blancas; aquest l'aixeca i l'estreny entre sos braços.)

BLANC. ¡Dòna infelíç! ¿I què pòdrías dir-me
que jo no haja pensat? Aixeca't, calla,
prega i espera; prega força, força...

GUID. ¡No'ns queda cap recurs!

GUILL. ¡No hi ha esperança!

(Blancas acompanya la seva nora fins a un dels sitis que hi ha prop la taula on la deixa sentada.)

BLANC. Si bens valguessen per mon fill, n'hi hauría;
mes l'honra per rescat m'han demanada
i jo soc català, mos fills m'estimen,
i'l nom que porto vull deixar sens taca.
Poble lleal que per qui bé t'estima
mogut d'agraiment vens a pregar-me,
ta oferta generosa no rebujo,
sab Déu que hi ha qui'm priva d'acceptar-la.
Si de mon fill no trenco les cadenes,
del jou arrebassant-lo de la França,
si precs no escolto, ni lo plor aixugo

dels que ensenyar-me intenten de ser pare;
(Per Guidona.)
pensa qui soc, pensa que mai tes penes
de trovar eco dins mon cor deixaren
i que mai a sos dols és insensible
(Amb intenció.)
quin remei cerca als sufriments dels altres;
i si això penses, potsê al fi endevines
la mena de rescat que se'm demana,
rescat que amb sang ni llàgrimes se junta,
ni amb l'or de tot lo món cap home 'l paga.
Deixem, per tant, de Déu als alts judicis
la sort del pobre près encomanada:
presoner és per quí altres molts moriren,
¡i per la patría tant val l'un com l'altre!

(Durant tol aquest parlament, en Blancas deixarà conèixer lo gran esforç que està fent per sobreposar-se a la pena que la situació del seu fill li causa; més com siga que al senlir lo plor de Guidona arriba a sospitar que algú dels seus puga endevinar la mena de rescat que per son fill s'exigeix, resol de sopte prevenir-se per lo que la desesperació podria tal vegada aconsellar-los donant devant de tots una ordre que'ls prova fins a convenciment lo irrevocable que és la determinació que ha prés.)

Hola, mos patges del Consell, tot d'una
mes ordres cumplirèu; en la gran sala
del palau del comú, avans de dos hora
vull les claus dels portals de la muralla.
Dirèu als capitans que les defensen
com d'aquesta hora avant són responsables
de que ni un home de la vila surti,
de que ni un home puga entrâ a la plaça,
que això aconsella lo perill que corre
la vida i l'honra de la nostra patria.

(Los dos patges indicats, que s'han adelantat a rebre l'ordre d'en Blancas, saluden amb una inclinació de cap i van a retirar-se, al moment que Ramón, lo qual fins ara ha estat callat esperant la determinació de son pare, s'ocosta a preguntar-li per la resposta que dega tornar al general francès. Al mateix temps que Ramón, s'aproximen al Cónsol Blancas, Guidona i Guillem, més aquest se desentén de tots i's retira després amb lo Consell.)

RAMÓN Més, ¿la resposta, doncs?
BLANC. No hi ha resposta.

GUILL ¡Que mori deixaràs!

BLANC. Lo cel li valga.

GUILL. Tornen les feres per sos fills.

BLANC. Les feres
no tenen nom, ni honra, ni paraula.
Hola, mos patges del Consell, feu vía,
les claus en mon poder vull sens tardança;
(Los patges se'n van)
i ara, seguiu-me: dels perills que temo
podrem tots junts en lo Consell parlar-ne.

(Los dos últims versos los dirigeix en Blancas a sos companys cónsols, i a l'anar-se a retirar amb ells i el poble, que'ls obra pas, Guidona prova segona volta d'aturar-lo, més ell, després de sostenir-la un moment en sos braços, se'n desprèn suaument i parteix seguit de tothom menos de Ramón, lo qual, al donar lo primer pas per a anar-se'n, Guidona, en un arranc de desesperació, l'agafa per la roba i l'obliga a quedar-se.)

GUID. ¡Pare i Senyor! *(Abraçant-se-li al coll.)*

BLANC. Encara tú, Guidona.

(Amb reconvenció amorosa i desprenent-se'n poc a poc.)
Partim, partim.

ECSENA VIII

GUIDONA *i* RAMÓN

GUID. ¡Oh, Déu, i abandonada
me deixen tots amb mon dolor a soles!
¡Oh, no, no... tú que m'estimes, parla,
parla si pots, per tot allò que vulgas!
(Aturant a Ramón i obligant-lo a baixar al fondo.)

RAMÓN Mes, ¿què he de dir-te?

GUID. Lo que diu la carta.
Lo que tots m'amaguèu i jo endevino.
lo que'l francès per són rescat demana,
això que pel germà un altre escatima,
això que per un fill no pot dâ'l pare
i jo, sí, jo, Ramón, siga'l que vulga,
he de dar al francès.

RAMÓN ¡Foila esperança!
No és possible, Guidona.

GUID. Doncs, ¡què volen,
què!

RAMÓN ¡Les claus de la vila!
GUID. Ah!... Aparta;
(Crit de desesperació, amagant la cara entre les mans. Ramón vol consolar-la i ella'l rebutja.)
deixa'm plorar ma desventura a soles;
aparta 't dic... Déu meu, il·luminau-me,
deu-me socors que vull salvar la vida
d'aquell que avui té per butxí a son pare.
RAMÓN ¡Ditxós cent voltes ell!
(Guidona al sentir l'esclamació de Ramón sent renaixe lo convenciment de que aquest l'estima i entra en sospita de que puga desitjar la mort de l'espòs. Rapidesa fins a l'acabament de l'acte.)
GUID. Ramón!... Ah! Diga'm,
diga'm lo nom d'aquella a qui idolatres.
RAMÓN Jamai!
GUID. ¿Te fa vergonya? ¡Per ventura
has posat en la mot tes esperances!
¡Ramón, Ramón, potser en ta desditxa
somnies impossibles! per mes galtes
tos llavis han passat...
RAMÓN Còm no, si crema
tot un infern d'amor en mes entranyes.
(Expansió ardorosa de Ramón al veure a sa cunyada plenament convençuda de la passió que l'inspira: aquesta va pujant en indignació a mesura que aquell parla.)
GUID. ¡I jo d'aquest amor sô inspiradora
i ton germà tes gelosíes causa!
RAMÓN No tinc lo cor de roca i t'haig de veure
los braços enllaçar al coll d'un altre,
dir-li paraules per les que daría
ma vida jo, i amb foc de tes mirades
refer promeses que per mi cada una
vé a ser com un punyal a les entranyes.
GUID. Tú no estimes, Ramón; tú odies.
RAMÓN Tal volta
odio i estimo.
GUID. ¡I cercaràs venjar-te
del que la sort i ningú més te roba!
RAMÓN No cerco més que apagâ'l foc que'm mata
en l'aigua d'una font que quan m'hi aboco
fugint entre esbarzers de mí s'aparta.
GUID. ¿I tú insistir-hi vols?
RAMÓN Saber no intentis
lo que jo no he gosat a preguntar-me.

Sento la força d'una mà invisible
que de l'abisme al peu mateix m'aguanta;
sempre una veu al meu entorn murmura
que no sé si és lo crim o l'esperança...

GUID. ¿L'esperança? jamai! ¡Dins mí palpita
un àtom de l'alè que anima als Blancas;
si't mancava'l valor, quan l'hora siga,
entre tú i jo esculleix, i amb un acaba!

(Tirant-li als peus un punyal que ha près de demunt la paperera, lo qual aplega Ramón al partir.)

RAMÓN ¡Si altres dòns a l'amor no haig d'agrahir-li,
aquest guardaré al menys en mes entranyes!

ESCENA IX

GUIDONA *i* ROMÀ

(Al moment que Ramón se retira, Guidona, sentint de sopte l'inspiració d'una nova ideia que puga contribuir a salvar la vida de son espòs, corra a obrir l'estancia en la qual Romà està tancat des de l'escena segona. Diàleg expressiu i rapidissim.)

GUID. Ah! Surtiu. *(Obrint la porta.)* ¿Què sou capaç
de fer per mí?

ROMÀ El que vulgueu,
mentres que amb mos fills penseu.

GUID. Rê'ls mancarà.

ROMÀ Lo meu braç
és vostre, ma sang, ma vida.

GUID. Potser perilli.

ROMÀ Al marit
veurèu.

GUID. ¿Còm serà?

ROMÀ He sentit
(Allà on era tancat.)
d'allí dins.

GUID. Sí, sí...

ROMÀ Em convida
la sort.

GUID. Riquesa no'm manca.

ROMÀ A mí no'm manca valor.

GUID. Puc donar-vos un tresor.

ROMÀ Tinc de llibertar a en Blanca.

GUID. ¿I ho lograrèu?

ROMÀ — Si Déu vol.
GUIDONA — Pensèu que sols visc per ell.
ROMÀ — Vós, en mos fills.
GUIDONA — ¿I al castell
anirèu sol?
ROMÀ — *(Posant la mà al punyal.)* Mai vaig sol.
GUIDONA — Prò, ¿per entrar?
ROMÀ — Escribiu
perque'l provincial del Carme,
tres frares vulga deixar-me
i un hàbit.
GUIDONA — No cal; teníu
aquest anell i en nom méu *(Allargant-li.)*
mostreu-li; mes, de primer
jureu-me...
ROMÀ — Això ho debem fer
tots dos a l'hora.
LOS DOS — *(Extenent la mà.)* ¡Per Déu!
GUIDONA — Que als vostres tinc d'assistî.
ROMÀ — Que us tinc de tornar l'espòs.
GUIDONA — Qui menteixi, mal repòs.
ROMÀ — Qui juri en fals, mala fi.

FÍ DE L'ACTE SEGÓN

ACTE TERCER

La mateixa decoració dels actes anteriors

ESCENA PRIMERA

GUILLEM, DESCATLLAR, HOME 1, HOME 2 *i homes del poble*

(A l'aixecar-se el teló apareixen tots en conxorxa i un d'ells a la porta, vígilant per no ser sorpresos.)

DESCAT. I bé, deixems d'indirectes
i parlem clâ i català.

GUILLEM Sobre tot que no'ns sorprenguen.
(A l'home de la porta.)

HOME 1 Podèu estar descansats.

GUILLEM Doncs, a l'assumpte.

HOME 2 *(A Guillem.)* A vós toca
parlar; vós ens heu cridat,
i si bé qui més qui menos
sospitem tots, quan vé'l cas
qui porta bandera parla.

GUILLEM Doncs, sabèu que'ns trobem ja
que, a nit passada, en cap fleca
s'ha fet foc ni s'ha pastat;
sitges, magatzems i tendes
hem seguides, i ni un grà
de blat en tota la vila
no tenim; a l'hospital,

drogues, càldos, medecines,
tot falta; estem acabant
los pocs caballs que teníem
pasturant dintre'l fossar,
i s'han cullit cinc cadavres
causats tots cinc per la fam.
I bé; ¿cap Rei de la terra
pot obligar als vassalls
a més del que hem fet pel nostre?

HOME 1 Ni tampoc a la meitat.

DESCAT. No és del Rei, sinó del poble,
de lo que'ns convé parlar.

GUILLEM Es cert. ¿Ens queda cap medi?...
¿Sabèu còm acabarà
lo siti?...

DESCAT. Jo sols puc dirvos
que'l francès, per ensenyar
la sort que a la vila espera,
a nit ha tallat lo cap
a en Bernat d'Oms.

GUILLEM *(Sorprès.)* Com?

HOME 2 ¿I en Blancas?

HOME 1 Presos los van fer plegats
i quan n'han mort l'un, de l'altre...

DESCAT. Tant sols s'ha trovat al camp,
posat al cim d'una llança,
lo cap del primer.

GUILLEM ¡Dels llamps
què'n fa Déu, quan ni un i fora
als butxins no'n vol llençar!

DESCAT. ¡Ai del pobre fill del Cònsol!

GUILLEM Ah, sí, parlar d'ell ens cal.

HOME 2 Salvar-lo voldrèu.

GUILLEM *(A l'home de la porta.)* Alerta.

HOME 1 No temeu.

GUILLEM Sí, el vull salvar.

DESCAT. Pensèu que'ls moments son hores,
pensèu...

GUILLEM ¿I què més se sab?

DESCAT. Que a nit, del convent del Carme,
quatre frares han anat
al castell, i'l que és fins ara,
ningú'ls ha vistos tornar.

GUILLEM ¡Déu del cel!... I bé, si ajuda
lo Rei en Joan no'ns pot dar,
i al francès li sobren forces,

i aquí estem morint de fam,
¿què fem? Si pactem, encara
tal volta poguem salvar
los furs, i mentre aquests quedin
que's diga Lluis o Joan
lo Rei, igual és.

HOME 2 ¿Voldríeu
potser?...

GUILLEM ¡Qui sab si demà
tindrem que rendins sens pactes!
Déu sab si demà la fam...

HOME 1 ¿Còm d'això, doncs, deseixir-nos?

HOME 2 ¿Quin medi sabèu?

DESCAT. Un n'hi ha,
sols un.

GUILLEM Per lo fill del Cònsol
demana'l francès les claus
de la vila.

HOME 2 El que és en Blancas
no crec que les vulga dar.

GUILLEM Mai!

DESCAT. ¿Ni per son fill?

GUILLEM Ni encara
que fós per ell.

DESCAT. Doncs, si acàs
volèu guardar l'esperança
de la revenja, a pactar
pot entrar un altre Cónsol.

HOME 1 ¿Traient a en Blancas?

DESCAT. Si tal.

GUILLEM Al francès ja un cop va pendre
la vila. *(Animant als conjurats.)*

DESCAT. I que hi tornarà
i amb més dalè, sent donada
del fill presonê'l rescat.

GUILLEM Aquest és mon plan, no'm manquen
caudals; si volèu guardar
les forces, malaguanyades,
que ara aniquila la fam,
per recuperar la vila
quan la sort torni a ajudarns;
si volèu per salvâ a en Blancas
un altre Cònsol nombrar,
contèu amb mí; demanèu-me
(Donant-los diners.)
quant volguèu, i al mercadal

siguèu tots d'aquí mitja hora,
que allí us aniré a esperar.

DESCAT. ¿Hi serèu?...

HOME 1 ¡L'hereu del Cònsol!

(Baixant de la porta del fondo. des d'on ha estat anant i venint durant tota escena, en vigilancia per no ser sorpresos.)

GUILLEM Vindrèu? *(Los acompanya a la porta dreta.)*

HOME 2 Sí. *(Retirant-se.)*

HOME 1 Sí. *(Id.)*

DESCAT. *(Apart.)* Va marxant.

(Descatllar diu lo darrer mot amb la satisfacció del que veu per bon camí un plan preconcebut, retirant-se amb los demés conjurats per la porta que Guillem indica Ramón entra a temps de veure sortir als darrers d'aquells, fent un moment de suspensió.)

ESCENA II

RAMÓN *i* GUILLEM

RAMÓN ¿Podrieu dir-me què feia
la gent que d'aquí se'n va?
però no, no vull saber-ho...
A la fi no'ls puc reptar. *(Apart.)*

GUILLEM ¿No sabs potser lo que passa?...

RAMON Traidors son i jo altre tant...

(Apart i sens entendre a en Guillem fins que s'indica.)

GUILLEM Ramón, ¿lo de n'Oms ignores?

RAMÓN ¡A la patria ells; jo al germà!

(Apart i acabant la idea que'l preocupa.)

GUILLEM ¿No sabs que en la nit passada
s'ha trovat vora'l portal
d'Elna el seu cap?

RAMÓN Matar presos
és propi sols de cobarts.

GUILLEM ¿Sabs que al castell quatre frares
del Carme, anit han pujat?

RAMÓN ¡Déu de Déu! *(Sorprès.)*

GUILLEM D'això tractava
la gent que d'aquí se'n và,
i per salvâ al fill del Cònsol
cap medi saben trovar.

RAMÓN I bé, sí, per més que penso
tampoc jo ..

GUILLEM ¡I el mataràn,
com a en Bernat d'Oms!
RAMÓN *(Amb intenció.)* Trovar-me
voldría jo al seu costat,
perque així les traidoríes
que urdint-se aquí potsê estàn,
no'm fóra precís... tallar-les
amb l'espasa.
GUILLEM I no sé pas. *(Irònicament.)*
si així encara evitaríes
a ton germà pitjors mals.
RAMON ¡Ni us entenc... ni us vull entendre!
GUILLEM Jo'm trovo en lo mateix cas.
Tú has vist sortir d'aquí uns homes,
jo ahî'n vaig veure un entrar,
i a fè que no sé ton pare
de quins se pot més fiar,
dels que surten per la porta
o'ls que entren pel finestral.
RAMÓN Guillem! Guillem!... *(Exasperant-se.)*
GUILLEM *(Seguint l'ironía.)* Aquells homes
no son res, amb ton germà;
cap d'ells ser traidor se pensa,
se tenen per tan honrats
com tú i jo, i fan per salvar-lo
més que no jo i tú plegats...
RAMÓN ¡Per Déu, Guillem! *(Amb mal tò.)*
GUILLEM Si ton pare
en sospita d'ell entràs,
potser que's quedàs en dubte,
preguntant-se, capficat,
si té d'aparedar portes
o bé enreixar finestrals.
RAMÓN ¡Oh, rabia! *(Portant la mà al punyal. (Guillem, al veure la acció de Ramón, li pren lo punyal) i deixant l'ironía, li dirigeix los darrers versos amb afectuosa intenció.)*
GUILLEM Potser intentes
penedit, tornà'l punyal
a qui avans que tú'n fou duenyo?
(Deixant-li compendre que reconeix en aquest punyal lo de la seva filla.)
¡Ara't reconec! Ja mai
qui és brau, qui és honrat i és digne
té d'anar amb lo cap baix...
¡Cap Blancas li ha dut encara!

Ramón, va'l cor en la mà.

(Allargant la mà que Ramón pren maquinalment, sens dir una paraula.)

Calma't, pensa, reflexiona...
Déu no'ns voldrà pas deixar.

(Se'n và per la porta dreta. Ramón queda un moment pensatiu.)

ESCENA III

RAMÓN

¡Impossible, sí, impossible!
jo mateix he provat ja
de dir-me això centes voltes,
¡i sempre en và! Lo volcàn
del cor lo cervell m'escalfa,
bull en mes venes la sang;
soc un brau, un lleó i sento
com a tal, i tant i tant
que per més que vull i provo,
no sé què fer per pensar.
¿Quí pot aturar la lava
quan reventa lo vulcàn?
Fins per veure si podía
jo mateix de mí espantarm'
frisós he clavat la vista
dins la lluna del mirall,
i la cara que hi ha sortida
la d'ella, la d'ella ha estat.
Ella! ¡Però és ell de qui ara
lo perill dec recordar:
si's salvava... ja ni goso
per sos noms anomenâ'ls...
si's salvava, dins un claustre
ben lluny m'aniré a tancar,
per poder-me matâ a soles
del record amb lo punyal!
Sinó, ah!... ni a l'esperança
goso a la cara mirar.
¡Patria, prèn ma sang... oh, patria,
ma vida prèn aviat,
que si avui de tú son dignes
demà no sé si ho seràn.

ESCENA IV

RAMÓN *i* BLANCAS

(Blancas entra pel fondo amb uns papers a la mà, a temps de sentir los darrers mots de Ramón.)

BLANCAS ¿Parles sol?
RAMÓN Sí, m'esbravava.
BLANCAS ¿Amb paraules?
RAMÓN ¡Viva Déu!
diguèu-me com ho volèu.
BLANCAS Llegeix. *(Allargant-li un plec obert.)*
RAMÓN Més, ¿i vós?
(A mig llegir lo escrit.)
BLANCAS Acaba.
RAMÓN Però, tot? *(Tornant-li el paper.)*
BLANCAS Tot ho cedeixo
a en Lude, si'm torna el fill;
tret que l'haguem del perill
a tú la venjança't deixo.
¿Què dem al fi? Alguns terroços,
alguns grapats de dinés...
ara que'ls guardin, desprès...
RAMÓN Desprès, m'han de fê en mil troços
o'ls ho pendré altra vegada,
doblat i tot. *(Amb altra força.)*
BLANCAS ¿No't sab greu,
doncs, lo que faig?
RAMÓN Oh, deixèu.
BLANCAS ¿Què vols?
(Ramón, amb sentiment, al veure que son pare, sospitós de l'afecte que ell puga sentir per son germà, li prèn de les mans lo plec que acaba de tornar-li, amb lo qual s'acosta a la taula a escriure-hi unes ratlles,)
RAMÓN La carta otorgada
a en Lude, dels vostres bens,
perque en ella haig d'anyadir
lo que la mare al morir.
va deixar-me. *(Poses a escriure.)*
BLANCAS ¿Això pretèns?
Ramón, en aquest instant
sens dubte la teva mare,
des del cel, com fa ton pare,

amb orgull t'està mirant.
(Avançant uns passos al prosceni.)
Ja no'm sembla tant foscós
lo cel com fa poc, respiro;
ja no'm fa por quan me'l miro,
(Per Ramón.)
altre cop tinc dos fills, dos.

RAMÓN Teníu. *(Tornant-li lo paper que ha escrit.)*

BLANCAS Ramón! *(Commogut.)*

RAMÓN Ah! *(Id.)*

BLANCAS No ho digas
que d'un fill méu he dubtat.
i veure'l he desitjat
mort per llances enemigues.

RAMÓN Pare!

BLANCAS ¡He temut per l'honor
de tots!... Ha estat un desvari
de la edat... no vull pensar-hi.

RAMÓN No hi pensèu, no, per favor.

BLANCAS Ara, sí...

RAMÓN Calla. *(Apart pel cor.)*

BLANCAS Ara sí
que de tú goso fiar-me,
sê en Blancas i haver d'estar-me
de dî al fill, allló que dî
no puc a cap més mortal.

RAMÓN ¿I això què és? *(Amb interès.)*

BLANCAS *(Donant-li un altre paper.)* Mira aquí, mira
i veuràs lo que pot l'ira
fer d'un home.

RAMÓN *(Llegint lo paper.)* «Si'l portal
de la vila, per rescat
del fill, avui no'ns obriu,
a veure'l morir sortiu
demà al ser lo sol llevat.
Lude.»

(Ramón se passa la mà pels ulls i a l'apartar-se-les s'adona que son pare, sens dir ni una paraula, li allarga un altre paper desplegat.)

¿Encara més?

BLANCAS Encara.
Llegeix, i pensa, si goses,
les batalles horroroses
que ha de sostenir ton pare.

RAMÓN «Al Cònsol.—Lió.—Desembre. *(Llegint.)*
Aguantèus a tota ultrança,

perque de l'odi de França
avui ja tot és de tembre.
Mercès a amistats antigues
pels embaixadors guardades,
hem sabut ordres donades
a les forces enemigues
perque, sens mirâ 'l pactat,
quan la vila hagin rendida,
no hi deixin un home amb vida
ni un casal per sê aterrat.»

(Desprès d'una xica pausa i amb molt descoratjament.)

No sembla sinó que'l cel
pretengui posar-me a prova.

BLANCAS ¡Si defalleix un cor jove,
jo què faré! Tot lo fel
del càlzer de l'amargura
he begut, i no s'acota
mon cap; ¿potser una gota
a tú'ls bulls del cor t'atura?

RAMÓN ¡Ja mai, ja mai! ¡Però en què
podem esbravar la rabia!
Obriu al lleó la gabia
de pedra que aquí 'l reté,
i ¡ai del francès!... però no,
no és això lo que ara importa.

BLANCAS Tenim la mort a la porta
i cal treure-la amb això. *(Los papers citats.)*

RAMÓN ¿Heu pensat qui ho puga dû
al castell?

BLANCAS La mullê... el pare...

RAMÓN Ella, no. *(Amb arranc.)*

BLANCAS Potser encara...
Qualsevol, però no tú. *(Recelós.)*

RAMÓN Doncs seré jo i ningú més.

BLANCAS Ramón!

RAMÓN En mercè ho demano. *(Donant-se.)*

BLANCAS ¡Es ton germà!

RAMÓN Me 'n ufano.

BLANCAS Vejam qui més digne n'és.

ESCENA V

BLANCAS, RAMÓN *i* GUILLEM

BLANCAS Guillem! Guillem!
(Cridant-lo a la porta dreta.)
RAMÓN *(Apart.)* A jugar
vaig ma vida.
GUILLEM *(Sortint.)* ¿Què volèu?
BLANCAS Que a pensâ un xic m'ajudèu,
si'm podèu aconsellar.
Perque en lo trans que la sort
m'hà posat, mon cap vacila;
que he jurat salvar la vida
i sé que'l meu fill... no és bort.
(Los tres s'han assentat entorn de la taula.)
RAMÓN Consell demaneu, mon pare
i ho tinc jo per escusat.
GUILLEM La veu de la sang, la edat
i'l ser Cònsol com ets ara,
fan inútil lo consell.
BLANCAS Vaig tement que aixís no siga.
RAMÓN L'honor és quí primê obliga.
GUILLEM Lo fill, primer que tot ell.
BLANCAS Això, això és lo torment
que des d'ahî'm bat sens treva,
i a la raó que's subleva
fa despreci'l sentiment.
Tres voltes aquí tancat
hem vist al Rei pel francès
i, com un lleó, totes tres
lluitant la vila ha salvat,
i'm torna boig presentir
que'l Rei puga dî algun dia,
que sols quan ell ne partía
lo francès la va rendir;
¡mes no serà!
RAMÓN No ha de ser,
o bé jo no ho tinc de veure,
que'l que fa un Rei no han de creure
que un Cònsol no ho puga fer.
BLANCAS Això, això.
GUILLEM Vaig vejent
que l'orgull tant tost vos cega.

¡I'l fill! ¿Què hi haurà que's crega
que per dar-li un sol moment
de vida, tu i los demés
que són pares, no daríen
un món, si dar-lo podíen?

BLANCAS ¡I més encara, molt més!
¿Tú no sabs que per lliurar
mon fill, trigaría poc
d'anar-me a posâ'l seu lloc?...

GUILLEM Això és desvariejar.

BLANCAS ¿Què he ofert tot lo que tenim
de bens, hisenda i dinés,
per son rescat?...

GUILLEM ¿Per demés
creus tú que serà? Surtim
doncs de Perpinyà, salvem
a en Joanic, i desseguida
a dintre, d'una emvestida,
delmant enemics tornem.
¿No tens lletres del Rei Joan
que a entrâ en pactes t'autoritza?
¿No'n tens una més precisa
dient que al fill te mataràn
si no ho fas? ¡Ira de Déu!
¡què'l dubte és ja per demés!
Obra la vila al francès
i...

RAMÓN Mai! Si a mí m'escolteu,
no dareu per la ciutat
un sol fill, que'n teniu dos,
i si no fós prou, fins vós.

BLANCAS Ramón.

RAMÓN Lo sér m'heu donat
i dic lo que dic: primer
que deshonrâ'l nostre nom,
jo, vós, mon germâ, tothom:
¡que's perde lo món enter!

GUILLEM ¡Orgull, orgull!

RAMÓN Cobardía,
dic jo.

BLANCAS Pensèu mon torment,
quan lo que'ls dos esteu fent
sento aquí tot lo sant dia. *(Al cor.)*

GUILLEM ¡Ai del fill que es posposat
a un altre afecte!

RAMÓN ¡Ai d'aquell

que la patria ven per ell!
GUILLEM ¡Viure importa!
RAMÓN ¡Ser honrat!
GUILLEM Ramón!
RAMÓN Guillem!

(Los dos que, a més de dissentir d' opinió en l' assumpte de que tracten posseheixen lo secret de lo que creuen motiva la respectiva conducta que segueixen; venen parlant-se tota l' escena amb certa actitut írònica, per en Blancas no compresa, aixecant-se dels assientos de tant en tant per a abalançar-se l' un a l' altre en actitut provocativa, que's sempre mal continguda per l' intervenció del Cònsol, qui no sab veure en ells més que l' amor a la patria i a la familia que són los dos sentiments que a n' ell lo combaten.)

BLANCAS ¡Patria cara!
¡Fill del cor! ¿Còm escullir
si jo no'm vull envilir
ni puc deixar d' ésser pare?
Mes, ¿què dic? ¿Cal arribar
a tals extrems per ventura?
¿Potser la vida no dura
fins més enllà del fossar?
¿Morim quan los ulls tanquem?
¿Lo foc intern de la vida
no és l' existencia seguida
amb que perpetuant-se anem?
Sang de ma sang mon fill és,
sang dels avis és la meva,
si era honrada quan fou seva
sent meva'n serà molt més,
i circulant per les branques
de l' arbre del meu casal,
com sava absenta del mal,
per fê etern l' honor dels Blancas,
ja mai portarà'l sagell
d' un afront que'ns mataría;
jo del fill renegaría
si ho volgués, com de mi ell!
No no, no... *(Desetxant mal pensament.)*
GUILLEM *(Irònic.)* ¡Axís deixaràs
que triomfi doncs l'heroisme!
RAMÓN Vós ne dèieu egoisme,
no fa molt.
GUILLEM ¿Permeteràs
(Sense atendre a Ramón.)

que l'espasa del butxí
caiga damunt d' ell?

BLANCAS Farem
per salvar-lo, quant puguem.

GUILLEM No't deixen més que un camí.

RAMÓN Aquest no's pot acceptar.

GUILLEM Mal pare't dirà l'historia.

BLANCAS ¿Qui sab, al deixar que moría
mon fill, a quants puc salvar?

GUILLEM Lo sacrifici no és llei.

BLANCAS Ho és sempre'l bé del prohisme

GUILLEM Això no és humà.

RAMÓN L'egoisme
per cap mal trova remei.

GUILLEM No pot dir tal qui s'oblida
de la sang. *(Encarant-se a Ramón.)*

BLANC. Per millors fins.

GUILLEM ¡Déu nos guardi de Cains!

RAMÓN ¡I de Judes!

BLANCAS Per ma vida,
Guillem, que jutges per tú
i no per mí.

GUILLEM Més pitjor.

BLANCAS Sò'l Cònsol.

RAMÓN Lo guardador
de mil families.

GUILLEM Ningú
pels altres dona lo seu.

BLANCAS Perque falten. *(Rapidament.)*

GUILLEM Perque escolten
la veu del cor.

BLANCAS I's revolten
contra'ls manaments de Déu.
Ah, no, Guillem, no soc jo
qui s'erra en aquest moment;
parles tú pel sentiment,
m'impulsa a mí la raó.
Pare vols que siga, i fòra;
de tot lo demés t'oblides
sens veure que de mil vides
n'és la del fill salvadora;
i no és just, cristià no és
que de ma sang per salvar-ne
una gota, vulga dar-ne
un mar de la dels demés.
Mai, Guillem. Una altra volta

oferiré per rescat,
jo en persona, quan m'ha dat
la sort; mes si acàs no escolta
en Lude mos precs, si'm veu
suplicar als peus i encare
s'aguanta inclement...

ESCENA VI

Los mateixos i Joanic

(Joanic apareix a la porta del fondo, abans de dir en Blancas los quatre darrers versos.)

Joanic — El pare
haurà fet més del que deu.
Guillem — Joanic! *(Abraçant-lo.)*
Blancas — ¡Fill méu! *(Id.)*
Ramón — Això,
(Apart, però dant-li la mà.)
¿què serà?
Blancas — Tanta alegría
fa mal.
Guillem — ¡Quí esperar podía
tornar-te a abraçà!
Blancas — Il·lusió
(Abraçant-lo altre cop.)
me sembla; t'abraço, sento
batre'l teu cor sobre el méu,
i de la bondat de Déu
encara dubtar intento.
Guillem — Plores?
(A Joanic que s'aixuga una llàgrima.)
Blancas — Quan de nou t'aculls
al pairal i amant i lliure
nostres cors vens a reviure,
¿per què'l plor t'entela els ulls?
Guillem — Serà'l goig, son goig immens;
i res ne sab la Guidona...
Joanic — No, no, espereus una estona.
Blancas — Però?...
Joanic — Dintre curts moments
forçós me serà partir.
Guillem — Partir?

JOANIC — Si ara aquí'm veièu
a la caritat debèu
aquest bé.
BLANCAS — I per agrair
mercè tan gran, ¿què t'obliga
a deixar-nos?
GUILLEM — Temps hi haurà
després per regreciâ...
JOANIC — Tinc un jurament que'm lliga
al castell.
BLANCAS — ¿No ets lliure?
JOANIC — No,
que sols de mí compadit
un dels frares, que a la nit
han vingut a ma presó,
lo tratje seu m'ha deixat
i amb lo méu s''ha vestit ell.
perque ningú del castell
notés que jo aquí he baixat.
BLANCAS — ¿I doncs en Lude?... *(Vacilant.)*
JOANIC — De vós
està esperant la resposta.
BLANCAS — ¿Coneixes tú la proposta
que m'han feta?... *(Vacilant.)*
JOANIC — Sí.
BLANCAS — Horrorós
és lo pas.
JOANIC — No'n cal parlar;
farèu vós lo que just sía,
que a mí impossible'm sería
d'allò que'm farèu dubtar.
RAMÓN — No sembla sinó que al cor
un cau de serpents hi tinga. *(Apart.)*
GMILLEM — ¿I ens deixaràs? ¿Qui't detinga
no hi haurà?
JOANIC — Així ho vol la sort.
RAMÓN — ¡Maleit qui s'inficiona
la sang de verí! *(Apart.)*
JOANIC — ¿Qui sab
si per en Lude, el méu cap
és lo darrer que ambiciona?
I a no sê així, a no haver-hi
més recurs... vos hè sentit *(De la porta)*
d'allí, i lo que'l pare ha dit
trovo just... ¿Què podem fer-hi?
¿Quants de la guerra'ls tropells

i les conseqüencies ploren?
¿Quants a algú dels seus anyoren?
Nosaltres... no som més que ells.
A iguals drets, debers iguals.
Quan la patria a sos fills crida
no val de ningú la vida
més que la d'altri, i la falç
de la mort jamai repara
de res, fa vía, fa vía,
ni'l crit dels fills la desvía,
ni l'atura el braç del pare;
i el mateix tombai ajeu
lo brí d'herba que'l fort roure,
perque res més la fa moure
que la voluntat de Déu.

BLANCAS Fill méu, fill méu, tú has llegit
en mon cor, o el cel t'inspira.

GUILLEM ¡Delira, Déu méu, delira!

RAMÓN ¡Fins en això és preferit! *(Apart.)*

BLANCAS Això, això és lo valor.
Aquesta la fè cristiana;
fê'l que la patria'ns demana
i a Déu aixecar el cor.
Volgué'l Cel de Abraham un dia
que'l fill li sacrificàs,
i el pare va alçar lo braç;
el fill obedient moría.
Cumplim, doncs, com ells, tú i jo
i faci Déu son judici.

JOANIC A l'hora del sacrifici
veurà la patria qui sô.

RAMÓN Oh! Jo tornaré per tú
al castell, mentres el pare
parla a en Lude. *(Amb afecte.)*

JOANIC Ramón, ara,
fòra jo, no hi ha ningú
que puga salvâ a qui espera
mon retorn... No hi pensem més,
i ja que'l cel m'ha permès
tornâ a veure'ns, a la que era
ma ditxa tota deixèu
que veja una altra vegada;
després que l'hauré abraçada
que siga'l que vulga Déu.

BLANCAS Jo tinc de comprâ al francès
a pes d'or la teva vida.

GUILLEM Per si acàs, a la sortida
posaré jo un entropés. *(Apart, anant-se'n.)*
(Blancas i Ramón entren dins per la porta de la dreta. Guillem, per la del fondo.)

ESCENA VII

JOANIC

Ni en lo venturós moment
que l'òscul nuvial cambiava,
com ara no palpitava
mon cor tan seguidament.
Lo raig primerenc sentía
llavors del sol de l'amor...
encara'n sento l'ardor
i se'm pòn ans del mig-dia.
I ara, ¿què'ns direm? ¿Què hi ha
per poguê en ma desventura,
de son càlzer d'amargura
la fel que'n vesa ensucrâ?
No res. De ma negra estrella
no n'espero ni aquest plaher
que fóra'l darrê, el darrer
que sentís;... mês, valor; ella
aquí vé.

ESCENA VIII

JOANIC *i* GUIDONA

(Guidona vé corrents per la porta de la dreta. Joanic la reb en sos braços.)

GUIDONA Joanic!
JOANIC ¡Sí, sí,
soc jo!
GUIDONA ¡Mon espòs!
JOANIC ¡Ma vida!
Jo que en mos braços, rendida
d'amor, te torno a tenî.
Jo que en mig d'aquets trabulls
de que's forma l'existencia,
en lo neguit de l'ausencia,

lluny de la llum dels teus ulls,
sento que mon cap s'acota,
sento que se'm gela el cor,
perque tú no ets sols l'amor,
perque tú ets ma vida tota.

GUIDONA ¡Guin goig, Déu méu! Parla, parla;
¡jo no havía sentit mai!

JOANIC Despai, Guidona, despai.
¡I haver de tornâ a deixar·la! *(Apart.)*

GUIDONA ¡Despai me dius, quan encara
no sé si'l que'm passa és cert!
¿Lo que en un dia he sufert
no llegeixes en ma cara?
Desvía un llamp; dels unglots
de l'esparver treu l'ocella,
aparta de la rosella
lo tall de la falç, si pots,
i al refer-se de l'esglai
dels que talment ressuciten,
vés dient als cors que palpiten
com lo méu: despai, despai.

JOANIC Perdona'm!

GUIDONA ¿Què dius?

JOANIC Per mí
fas més de lo que mereixo;
jo t'estimo, mes, si't deixo
un altre cop...

GUIDONA *(Amb ansía.)* ¿Què vols dî?

JOANIC Si per pocs instants i fòra
altre cop t'haig de deixar,
no per ço t'ha de faltar
l'amor del que lluny t'anyora.

GUIDONA Ah, no, no: això si Déu vol *(Abraçant-lo.)*
no serà, i dat cas que siga,
res a deixar-te m'obliga;
d'aquí no has d'anar·te'n sol.

JOANIC Delires!

GUIDONA D'amor serà.

JOANIC ¿Duptes de ma fè potsê?

GUIDONA Sospito i no puc dir què,
però amb tú me'n vull anâ.

JOANIC No pot ser. Tinc de partir
per ser demà aquí altra volta.

GUIDONA Tú m'enganyes, *(Interrumpint-lo.)*

JOANIC Però escolta...

GUIDONA M'enganyes, sí.

JOANIC ¿Em vols sentir?
Jo que, per haver estat
près al camp, sé com se trova
l'enemic, la bona nova
al Rei tinc de dû. Apostat
un estol de gent espera
prop dels monts lo nostre avís;
jo, que conec lo país,
vaig i vinc per la dressera
en poques hores, guiant
als valents del nostre Rei,
i el francès altre remei
que'l de fugir no deixant;
demà, demà llibertada
per ells la patria veurem,
i demà tú i jo podrem
abraça'ns altra vegada.
Més, com la mort i la vida *(Transició.)*
Déu les té, avans de partir
he volgut venir-te a dir:
adèu!

GUIDONA ¿I tan desseguida
de l'arribada has de dar-me
l'adéu, altre cop, mal cor?
¿Si'm parles de vida i mort,
còm penses podê enganyar-me?
No sé, no'm puc figurar
què siga lo que'l destino *(Li prèn la mà.)*
em guarda, però endevino
que rés bò no'ns pot portar;
perque quan la mà't tremola,
perque quan lo pols te bat
com un cavall desbocat,
i per tes galtes rodola
una llâgrima indiscreta,
del cor sens dubte escapada,
jo, que he après en ta mirada
a llegir la més secreta
intenció del sentiment,
no dubto, no, estic segura
que una pitjor desventura
ton llabi amagar pretén.

JOANIC No, Guidona, no hi ha un tal.
Los perills que'ls demés passen;
son los únics que amenaçen
a ton espòs. Si fatal

la sort m'ha de ser, serà
més tard, perque lo que's ara
tenint-la en mans de mon pare,
segura ma vida està.

GUIDONA Ah! ¿Què dius? *(Arranc de terror.)*

JOANIC Guidona!

GUIDONA ¡No,
tú no sortiràs d'aquí!

JOANIC ¡Per Déu! *(Volent-la calmar.)*

GUIDONA Ton pare rendî
no vol la vila.

JOANIC Amb raó.

GUIDONA I el francès, per ton rescat,
vol la vila i no res més.

JOANIC Ardit de la guerra això és.

GUIDONA Però no és ta llibertat
lo que, amb cinisme, a ton pare
a mercadejâ's convida,
si no és ta vida... ta vida
que és la meva i més encara.
Jura'm, jura'm no posar-te
en mans del francès.

JOANIC ¡Per Déu,
que delires!

GUIDONA D'aprop méu
jura'm que no has d'apartar-te.

JOANIC No puc, no puc.

GUIDONA ¿Potser jo
no soc de quant tens al món
lo primer? ¿Potser no son
mes que un somni, una il·lusió,
les delicies suspirades,
les esperances hermoses,
les protestes ardoroses,
les prometenses sagrades?
¿Què valen, què signifiquen
la gloria i la llibertat,
quan a quí l'amor han dat
los homes no ho sacrifiquen?
Escolta: tenint a Déu *(Amb desespero.)*
per testimoni, vas dar-me
lo cor, i ara vols robar-me
lo que's méu, solament méu,
i ets perjur, i ets homicida,
i ets un mal cor si te'n vas,
perque a les mans posaràs
del butxí la meva vida.

JOANIC Prou, Guidoña, per Déu, prou,
que al cap la sang se m'apila
i no haig de ser de la vila
la deshonra. Trenqui'l jou
de ma desgracia la sort
o la destral del butxí,
sempre, sempre duré aquí *(Al cor.)*
lo teu carinyós recort.
Adéu!

(A l'ademà que fa Joanic d'anar-se'n, Guidona intenta privar-le'n, cubrint lo pas de la porta.)

GUIDONA Ah! ¡No, no; enrera!
JOANIC Mira'l què fas. *(Frisós.)*
GUIDONA Per guanyar
la porta, tens de passar
per sobre 'l méu còs.
JOANIC M'espera
l'honor del nom que vaig dar-te.
GUIDONA ¡Ton fill des de mes entranyes
t'ho prohibeix!
JOANIC *(Moment de vacilació.)* Ah!... ¡M'enganyes,
aparta, per Déu, aparta!
GUIDONA Jamai! *(Resolució ferma.)*
JOANIC Doncs, obri'm camí
lo finestral, i a reveure.
GUIDONA Ah! *(Crit de desesperació.)*

(Joanic se dirigeix al finestral de la part esquerra, més a l'abocar-s'hi se fa enrera sorprès de la generació que veu al carrer, a la qual se sent cridar confosament.)

JOANIC ¿Què veig? ¿Còm poder creure
ara aquí dintre un motí?
I contra mon pare irats
balandrejen rugallosos,
com si fossin cans rabiosos
per mà d' algú fuetejats.
GUIDONA ¡Quí sab, bon Déu, si mon pare *(Apart.)*
haurà lograt son intent!
JOANIC ¡Viva Déu que aquesta gent
mereix una forca! Ara
quan l'enemic més i més
ens estreny... ¡Si algún traidô!...
Pare! pare! *(Cridant a la porta de la dreta.)*

ESCENA IX

JOANIC, GUIDONA *i* BLANCAS

(Lo darrer surt de la dreta acabant-se de vestir la gramalla consular. Se sent crèixer la veu del tumult.)

BLANCAS ¿Què és això?
JOANIC Algún ardit del francès.
BLANCAS ¿I tú aquí, quan al teu lloc
un altre espera?... *(Contrariat.)*
GUIDONA *(A la porta del fondo.)* Al fi arriben.
BLANCAS ¿No's dirà, si d'eixî et priven.
per art meva? *(Amb sentiment.)*
JOANIC Dintre poc
seré allà, valdament sía
l'infern qui surti a aturar-me.
BLANCAS A saber que has d'enganyar-me,
jo mateix hi pujaría.

(Guidona, que durant aquesta escena va mirant pel finestral i la porta del fondo, ansiosa per l'arribada dels que endevina venen a impedir lo regrés del seu espòs al camp enemic, baixa del fondo precedint al personatges què entren en escena, exceptuat Ramón, que surt de la porta de la dreta atret per la cridoría del tumult.)

ESCENA X

GUIDONA, BLANCAS, JOANIC, RAMÓN, GUILLEM, DESCATLLAR, HOME 1, HOME 2 *i gent del poble*

(Blancas se situa al centre de l'escena, quedant a la part dreta Joanic i Ramón. Guidona, Guillem i Descatllar, formen grupo a l'esquerra, i la gent del poble, amb l'Home 1 i l'Home 2, un xic avançats, completen lo quadre cubrint el fondo.)

POBLE ¡Visca el Rei!
POBLE ¡Mori el francès!
HOME 1 Senyor, per ton bé venim.
BLANCAS ¿Potsê un nou perill tenim?
¿Vós amb ells? Tú? Per demés
(A Descatllar i a Guillem.)
son tals afanys. ¿Què volèu? *(Al poble.)*

DESCAT. Salvar-vos al fill

BLANCAS (*Amb força*) Encara
sé a lo que obliga'l ser pare.

HOME 2 D'aquí no ha d'eixir.

BLANCAS ¿Sabèu
qui sou i qui soc?
(*Enèrgicament, encarant-se amb lo poble.*)

GMILLEM (*Apart a l'Home 1.*) Avant.

GUIDONA Animeu-los. (*A Guillem.*) Senyor, dona'ns
la teva ajuda.

HOME 1 Perdona'ns.
(*Avançant amb respecte.*)
l'acció, però quan se fan
armes de guerra l'ardit
i el crim, lo demés s'oblida;
salva, doncs, del fill la vida,
o nosaltres...

(*Al sentir Blancas l'intenció que tenen de sobreposar-se a la seva autoritat, agafa del braç a l'Home 1 sacudint-li amb força, exigint-li la confirmació de lo que anava a indicar, més treu-se'l tot seguit de devant, d'una revolada, per encarar-se amb Descatllar.*)

BLANCAS ¿Què, què heu dit?
¿Voldrèu imposar-vos?

HOME 1 Sí,
si hem de rebujâ'l servei.

DESCAT. Lo poble ho vol.

BLANCAS ¡No la llei!
¡No l'honor!

(*Guidona, plena d'ansietat per l'acabament de la conjura, incita seguidament a Guillem i Descatllar a que animin al poble a no abandonar lo propòsit de salvar a Joanic. Aquest i Ramón, permaneixen apartats a la dreta, posseits d'indignació i seguint amb l'esperit a son pare, lo qual, tornant per la dignitat del càrreg de que està investit, fereix irònicament al poble i amb la persuasiva eloqüencia que'l patri amor li inspira, acaba per convence'l en pro de sos designes i en fer-lo esclafir en arrebatadores exclamacions d'entusiasme.*)

GUILLEM (*A Blancas*) Vulgas cedî,
i a mals pitjors donar lloc
evita.

DESCAT. Un altre ho farà.

BLANCAS Jo li sabré destorbâ.

HOME 2 No al poble.

BLANCAS ¡Lo Cònsol soc!

DESCAT. Podèu deixar-ho de ser.
BLANCAS Còm?
DESCAT. Deposat.
BLANCAS ¿I per quí?
HOME 2 La gent que vos va elegî
a un altre també'n pot fer.

(La gent del poble haurà anat des del començ de l'escena, extenent-se poc a poc fins al primer bastidor de l'esquerra, però cubrint per això la porta del fondo i deixant sempre en primer terme a Guillem, Descalllar i Guidona.)

BLANCAS ¡Déu del Cel! I això la llenga
d'un perpinyanès proposa!
Al Cònsol no se'l deposa
sens que a la vila s'ofenga.
Nombrat tal, soc jo tot sol
qui les lleis guarda i ordena,
i sé ben bé quina pena
mereix qui trencar-les vol.
Més ningú ho té de lograr
mentres jo aquest tratje duga;
(La gramalla.)
¡primer un llamp se m'enduga
que deixar-lo trepitjar!
Si sempre de llibertats
bandera ha estat la gramalla,
no ha de servir de mortalla
per traidors, i per cobarts,
o abans esquinsant-la, encara
jo la'n treuré de perill.
GUILLEM Però, ¿i ton fill?
BLANCAS ¡No tinc fill!
DESCAT. ¿Quin pare ho diu?
BLANCAS ¡No soc pare!
¡Soc la patria avergonyida; *(Al poble.)*
soc la veu dels vostres avis
que ofesos d'aquests agravis
reneguen d'haveus dat vida!
Soc la rialla precursora
del sarcasme de l'historia;
soc l'arcàngel de la gloria
que, a l'abandonar-vos, plora...
POBLE No, no. *(Entusiasmant-se.)*
BLANCAS ¡Soc lo crit darrer
que espirant Perpinyà llança!
POBLE ¡Visca Blancas!

POBLE ¡Mori França!

(Aprofitant l'entusiasme del poble, Blancas obra una porta secreta de la part dreta i fa fugir a Joanic. Guidona s'arranca dels braços de son pare, que vol detenir-la, per a corre darrera de son marit; més, a l'arribar a la porta, havent aquest desaparescut ja, trova's amb Ramón que, impassible i plegat de braços, li impideix el pas.)

BLANCAS Fuig!

(A Joanic, obrint la porta secreta.)

GUIDONA Deixeu-me! *(A Guillem.)*

GUILLEM ¿Què vols fer?

(A sa filla que li fuig dels braços.)

JOANIC ¡Adèu tothom! *(Dins.)*

GUIDONA Ah!

(Guidona, al sentir l'adéu del seu marit en lo mateix moment de topar-se amb la freda mirada de Ramón, cau desmaida en braços de son pare que la va seguint des de la part esquerra a la dreta de l'escena. Blancas dona uns passos fins al peu de la taula, des de on se gira al poble per a indicar-li que's retiri, després de cerciorar-se amb la mirada de que en Joanic ha sortit.)

BLANCAS *(Al poble.)* Marxèu.
Aparteu-la d'aquí,

(A Guillem i Ramón, indicant que s'emportin a Guidona, lo qual verifiquen per la porta de la dreta.)

ESCENA XI

BLANCAS *i* DESCATLLAR, *al fondo*

BLANCAS Ara,

(Deixant-se caure en un assiento.)

ara si que puc ser pare.
Ara si, fill méu, fill méu.

(Expansió complerta.)

¡I pensar que perque tenen
tan pobre, tan xic lo cor,
que no hi cap més que un amor
baixar-me ran seu pretenen!
¿Mal pare, jo? ¿Jo crudel
i mal cor? ¡Si entrar podíen *(Alçant-se.)*
aquí dintre, prou sabríen
si hi tinc foc o si hi tinc gel!

Més, si ara no, ja després
que'l perill hagi passat
veuràn clar qui'ls ha salvat
de sofrî'l jou del francès.
Los homes recordaràn
que si'l Rei abandonava
la vila, jo la salvava
per ells un fill méu donant.
Les mares potser, amb pô,
als seus abraçant encara,
recordin al pobre pare
dient pel fill una oració...

(Blancas ha anat avançant a poc a poc cap al centre de l'escena, i Descatllar baixant del fondo, de manera que en aquest moment se trova un pas enrera al costat del Cònsol.)

DESCAT. ¿I sinó? *(Carregant la frase.)*

BLANCAS ¿Si no? A ses veus, *(Amb força.)*
Perxò no haig d'abatre el front.
¡Déu, sent Déu, per salvâ'l món,
va dâ un fill als faritzeus.

FÍ DE L'ACTE TERCER

ACTE QUART

Plataforma de la muralla de Perpinyà, tancada exteriorment per una línea de marlets, amb un còs avançat en lo primer bastidor de la dreta, un poc més elevat, i amb tres graons per pujar-s'hi, Més cap al fondo, també a la dreta, encara que un xic més al centre de l' escena, per veure's la muralla en lleugera inclinació diagonal, la meitat superior de la torre d' un dels portals de la vila, amb passadíç de volta en lo terraplè i lladronera, visible sols per la volada que treu en fòra. Lo fondo clós per la continuació del mur que entra dins en lo darrer bastidor de l' esquerra. En lo segón bastidor de la mateixa part d' escena, comença la rampa que figura baixar cap al fondo a l' interior de la vila, aixecant-se en son arrancament un pilar de pedra sostenint, al cim d' una barra de ferro unes graelles enceses, única claror que il·lumina l' escena.

ESCENA PRIMERA

GUIDONA, GUILLEM, *homes del poble i soldats*

(Guidona apareix sentada, abrigant-se amb un manto, prop d' un foc que crema al peu de la rampa del mur. Guillem, dret al costat d' ella, apoiant-se a la paret i dos homes dormits en terra. Prop de la torre un centi-

nella, i altre al fondo que, de tant en tant, desapareix de la vista de l'espectador, figurant passejar-se. Al plegar-se el teló pujen del fondo: Blancas, un altre Cònsol i Descatllar, seguits d'una ronda, desapareixent per la dreta fent desensopir sobresaltada a Guidona a son trepig.)

GUID. Ah!
GUILL. ¡Filla meva!
GUID. Per demés m'esforço
en calmar l'ansietat que m'atormenta.
GUILL. ¡Com si a la sort de tots fós cap alivi
passar la nit aquí!
GUID. ¿I heu pogut creure
que dintre de casa, entre parets reclosa,
fóra menos crudel la meva pena?
Aquí de l'aire de la nit los besos
templen mos polsos, condormint la febre
que, com un poltro desbocat batent-lo,
mes forces gasta i ma raó subleva.
GUILL. ¿I és això sol lo que a està aquí t'obliga?
GUID. Pare! ¿A què fer-me la pregunta aquesta
si ho sabèu ja? Aquí soc més a vora
d'allà on pensant amb mí, mon espòs vetlla.
GUILL. ¡Per res més, filla meva!
GUID. *(Alçant-se.)* A la esperança,
cansada d'esperar, m'avanso a rebre;
més, ai! no torna, i d'aquest mur la gruixa
mon pas atura separat-me d'ella,
i encara un altre mur més insensible
que aquest de fredes i endurides pedres,
d'inhumans cors forjats d'un troç de ferro
que sols l'infern de l'odi els acalenta.
(Contemplant lo foc amb que s'escalfen.)
¡Pobreta flama de l'amor que en l'ara
de mon cor per sos ulls fores encesa,
espurna d'or i llum d'un sol que a pondre's
baixa corrent ¿tú què ets?... la vida meva:
neixes i brilles, joguinosa t'alces,
lo vent t'arrastra, la foscor t'ofega,
i en bòlveta de cendra convertida
voles i fujes per a mai més reveure't!
GUILL. Guidona!
GUID. ¡No així tú, horrorosa pira
per llamp de l'odi en hora mala encesa;
tú neixes i t'extens, t'alces, t'aixamples.
l'aire enmatzines i la sang recremes.

tornes los homes llucifers i tornes
un infern pavorós tota la terra.

GUILL. Guidona!

GUID. ¿Què me'n dirèu? La nit acaba
i cap resposta havem lograt merèixer...

GUILL. ¡Qui sab! Es lo rescat de tanta vàlua
que bé pot amansir-s'hi la feresa
dels butxins d'en Joanic. Quan no responen
duptosos estaràn.

GUID. ¿Vós podèu creure
apte a en Ramón per enternir a en Lude?

GUILL. Injusta prevenció ton dubte'm sembla.

GUID. ¿Valdrà per ell de son germà la vida
menos del que jo valc? Passió funesta
la seva, que del cel potser provoca
lo llamp castigador; més ¿per què'l llença
al cap de l' ignocent i no al culpable?
¿Serà que l'injusticia de la terra
puga lograr, amb mà atrevida i forta,
torce a son pler les inflamades vergas,
o bé'l cel amb ma trista desventura
salvar-nos vol de més terribles penes?
No, no; això no és possible. Caiga en Lude,
caiga l'altre també, dragui la terra
lo crim, l' odi, l'afronta i la venjança,
o vinga un nou diluvi demunt d'ella.

(Sona remor dins. Guillem puja al fondo per veure lo que'l motiva, i en torna a baixar tot seguit per calmar a Guidona.)

Més això ¿què serà? Veus i petjades
de gent que corre .. anem-hi, doncs.

GUILL. *(Baixant del fondo.)* Detente.

GUID. ¿Podèu dir-me lo que és?

GUILL. Un home porten
que pel mur ha saltat; cap aquí venen.

GUID. Oh, Déu, ¿què li voldràn?

GUILL. Saber i fòra
les noves que ha portat.

GUID. Jo l'he de veure.
(Puja al foro i retrocedint tot seguit.)
Ah! ¿Què miro? .. Aparteus, si'm coneixía
potser callés lo que ara dir intenta.

(Los dos homes que jeien prop del foc s'han aixecat i s'uneixen als que baixen del fondo acompanyant a Romà. Guidona i Guillem se fan a un cantó per no ser vistos.)

ESCENA II

Dits, Romà, Home 1, Home 2 *i gent del poble*

Home 1 Aquí, vora del foc.
Home 2 Doncs, fem rodona.
Home 1 ¿Tornes del camp?
Romà Vinc del castell.
Home 2 *(Tenint-ho en dubte.)* ¿Pot creure's?
Home 1 ¿Tú del castell?
Romà No fa molts pare-nostres
que he enviat cap al cel un centinella.
Home 2 Aquest tindrem de menos a combatre.
Home 1 Deixem-lo parlâ a n'ell.
(Tots formen rotllo al voltant de Romà. Guidona i son pare s'acosten també a sentir la relació d'aquest, situant-se a la espatlla dels demés oients, amagant ser coneguts per temor de que Romà no deixi de contar les noves que porta.
Romà Cap al tard era
d'ahî, que uns frares al castell pujaren
al fill d'en Blancas, que hi és près, a veure'l,
i jo, que per salvar-lo donaría
tota la sang que corre per mes venes,
un hàbit los demano, i revestint-me'l,
a intentar corro una atrevida empresa.
Sol entre murs i reixes suspirava
lo fill del nostre Cònsol; quan ens veia,
creient pròxim son fi, obriens los braços,
i en ells estret, li vaig dir jo a l'orella:
—La vida us porto; tot seguit que's puga,
cambiarem de roba —i així ho feie'm,
però fent-me jurar que per sis hores
guardaría en secret l'estratagema,
i pretextant baixar aquí a la vila
pels sagraments, un frare i ell pogueren
salvâ'l pont del castell, i jo'm quedava
joiós de dar ma vida per la seva.
Guid. ¡Ai de mí!
Guill. Calla!
Home 1 Gran renom i gloria
d'avui has de gosar.
Home 2 D'aquesta empresa
tos fills se'n honraràn.

HOME 1 Fins potsê un dia
Comtes i Reis te'n sentiràn enveja.
HOME 2 Segueix, segueix.
ROMÀ Cregut de que la vida
havía a l'últim arribat a terme,
caic de genolls aixís que partits foren,
mon cor sos bulls a poc a poc sossega
i entre aquells que aquí al món m'anyoraríen
i la patria partint lo temps que'm queda,
van fugint hores, sens saber jo quantes;
la idea de la mort per punts va fent-se'm
menos terrible, quan tot d'una, escolto
rodar la clau, obres la porta i entra
lo fill del Cònsol, que a mudar m'obliga
lo tratje novament.
GUID. Ah!
GUILL. Filla meva,
coratge.
ROMÀ —¿Què havèu fet? - jo li pregunto.
—Veurer als meus volía,—ell me contesta—
lograt és mon desig, ara que vingan
per mí quan vulgan, que'l morir no'm reca.—
¡Quina rabia m'ha entrat això al sentir-li!
Jo que burlat a l'enemic ja'm creia,
lliure a ma patria i a mos fills joiosos
de la gloria que 'ls dava amb la sang meva!
¡Quan he sortit de la presó, m'entraren
intents d'apunyalar quants soldats veia!
HOME 1 ¿I de la sort del près, no has sentit dir-ne
res a ningú?
HOME 2 ¿De lo que has vist, pot treure's
algún indici?
GUILL. *(A Guidona.)* Anem.
GUID. *(Resistint-se a moure's.)* No pas encara.
ROMÀ Coste el que coste, entrar aquí pretenen.
Si la resposta que fa poc en Blancas
ha enviat al castell no'ls és accepta,
igual que la de n'Oms, del fill del Cònsol
veurem sagnanta rodolar la testa.
HOME 1 Cobarts!
HOME 2 ¡Ira de Déu!
HOME 1 Lo Cònsol.

ESCENA III

Los mateixos, BLANCAS, DESCATLLAR, *soldats i un* CÒNSOL

(Blancas surt per ta dreta, com Descatllar, lo Cònsol i els soldats que fan la ronda, a temps de sentir los quatre darrers versos de Romà. Comença a clarejar i s' apaga el foc de les graelles.)

BLANC. *(Per lo que sent dir a Romà.)* Fer-ho
podràn aixís com dius, més, a fè meva
que aquí no entraràn mai, si per guanyar-nos
l'espasa del butxí solsament tenen.
(Blancas s' acosta a parlar al centinella del mur.)
ROMÀ Qui'l venci no ha nascut.
HOME 1 Es com lo roure,
lo llamp lo pot partir, més rê'l doblega.
GUID. Tú'm perteneixes. *(Apart a Romà.)*
ROMÀ *(Resoltament.)* ¿Què volèu, senyora?
GUID. Dugues paraules t' he de dir, espera't.
BLANC. ¿Què heu vist? *(Al centinella.)*
CENTI. No res.
BLANC. Déu méu, la llum de l'auba
i encara no ha tornat! Espera, espera.
(Des del mur a Romà que va a retirar-se.)
¿També tú en aquest lloc?
(A Guidona, adonant-se d' ella al baixar del mur.)
GUID. No tinc d'anar-me'n
que, viu o mort, un altre cop no'l veja.
BLANC. ¿Has vist a mon fill gran? *(Apart a Romà.)*
ROMÀ Dret a la porta
del de Lude, esperant que'l volgués rebre.
BLANC. ¿Tens més a dir del que contar acabes?
ROMÀ Ni una paraula sols.
BLANC. *(Dant-li una bossa.)* Doncs...
ROMÀ *(Rebutjant-la.)* No, no.
BLANC. *(Manant-li.)* Pren-la!
Anem seguint. *(Als de la ronda.)*
DESC *(Apart.)* Sí, sí; que aquesta ronda
lo cor m'està dient que's la darrera.
GUILL. Rendir la plaça també aquest desitja...
juntar a ses raons dec jo les meves.
(Blancas, Descatllar, lo Cònsol, i els soldats de la ronda

desapareixen pel fondo. Guillem los segueix tot d'una, i els demés personatges van retirant-se poc a poc per distints punts, quedant sols en escena Guidona, Romà i els dos centinelles.)

ESCENA IV

GUIDONA *i* ROMÀ

ROMÀ Ma vida és vostra. ¿Què volèu?
GUID. Venjar-me,
si al capdevall té de morir. S'intenta...
(Vacilant.)
no... Per desgracia tinc prop méu un home
que'm mira cobdiciós. Passións funestes
al món sempre s'han vist... Salval podría,
i veurèu com al fi matar-lo deixa. *(Amb ira.)*
ROMÀ Senyora... *(Recelós.)*
GUID. No, no serà el Cònsol. *(Ràpit.)*
ROMÀ Gracies.
GUID. Traidor és com un Judas, mes...
ROMÀ Maneu-me,
que si'l servei no m'ha de dur deshonra
allà on diguèu he de posar jo l'eina.
GUID. De mí no us allunyèu; si acàs arriba
l'instant fatal, sense turbaus, mireu-me,
i a qui us senyali... que és traidor vos juro,
qui jo us senyali que al moment finesca,
i si us manca coratge, el que faríeu
pensèu a qui l'esposa us vulgués pendre.
ROMÀ Morirà quan vulguèu.
GUID. No heu d'allunyar-vos.
ROMÀ Lo vostra ombra seré. *(Retira's.)*
GUID. Amb l'afany que m'entra,
començo ja a tastar la dolsô amarga
dels odis que los homes saborejen.

ESCENA V

GUIDONA, DESCATLLAR *i al fondo* BLANCAS

(Descatllar s'adelanta a Blancas, que baixa pel fondo tot capficat i sens adonar-se de ningú, i després de parlar molt ràpidament a Guidona, desapareix per l'esquerra.)

DESC. La ronda s'ha acabat. Al Cònsol Blancas
la vostre pare i jo en llarga conversa
hem provat d'enternir; ara, a vós toca
tentar l'últim esforç.

GUID. Amb ell deixeu-me.

ESCENA VI

BLANCAS *i* GUIDONA

BLANC. Horrible incertitut, hora de segles
durant la qual, com estimbada pedra
que mai arriba al capdevall d'on roda,
mon pobre cor en troços mil se'm trenca.
Vull encara aturar a l'esperança
i'm sento caure'ls pocs cabells que'm queden
sentir no més que a la raó'm proposo,
i fins la conciencia'm desvarieja.
Veu de l'infern que aixordadora t'alçes,
valdament callis, en ma sang ofega't,
que no soc, no, lo matador indigne,
no soc lo pare que a son fill entrega;
sinó'l pastor a qui fera llopada
de dintre'l clòs un pobre anyell li arrenca,
i salvar-lo no pot, perque al socorre'l
a degollâ entrarian-li en la pleta.
¡I encara a udols me criden parricida!
¡Udolèu, viva Déu, que no heu de vence'm!
Caiga'l foc dins la vila a xafagades
i desplomin sos murs pedra per pedra,
délmens la fam, los corbs a niar vinguen
pels carrers on los morts insepults queden;

¡ni que ho mani lo Rei i amb una barra
de ferro roent als ulls se m'exijesca,
la vila no he de dar! ¡Prengan ma vida!
¡Fer-me viure esclau, en và ho intenten!

GUID. Sí, sí; i demà, agraits del sacrifici,
vinga'l poble, lo rei i la noblesa
a exalsar a l' hèroe ¿qui com ell? en bronzos
escrita llegiràn la gloria seva. *(Ironía.)*

BLANC. ¡Per Déu, per Déu, Guidona!

GUID. Un home i fòra
capaç d'això hi hagué: Guzmàn se deia
i el fill deixà matar, ans que Tarifa
rendida a l'enemic tingués que veure;
més la gloria d'aquell no és comparable
a la d'en Blancas, no; aquí la proesa
supera a la d'aquell, que'l Rei disposa
rendir la plaça i per això's defensa.
¿Que si és orgull, dièu? ¡No, que és civisme!
(Ironía.)
Poseu-vos la mà al pit, baixèu la testa
esperits apocats, d'aquesta gloria
lo sol no's pot mirar... perque fins cega.
(Ironía.)

BLANC. ¡Desfoga ton dolor, desventurada!

GUID. ¡Que no us convenceré!

BLANC. ¡Déu no ho permeta!
Que a l'home a qui has retret esclau tenía
la fè d'un jurament, és cosa certa;
però si a mí lo Rei ja no m'obliga,
deber més gran donar lo fill m'ordena.

GUID. ¡La patria, sí! *(Ironía.)*

BLANC. No, no...

GUID. ¡L'honor tal volta!

BLANC. ¡Tú mateixa, Guidona, tú mateixa
que plorant pel marit desesperada
com estàs fent, vas clarament dient-me
que, si salvo a mon fill, demà cent viudes
i cent mares en llàgrimes desfetes,
sos esposos i fills a demanar-me
vindràn, com avui tú!...

GUID. Horror!

BLANC. No'm tenta
la gloria de Guzmàn; no cerco títols
a l'apreci del Rei, sobra'm noblesa
amb ser fill d' aquest poble que viu lliure
i jous no aguanta, ni comprèn vilteses,

i entengas que'l que tú com un crim mires
un pare no hi haurà que tal ho crega,
que al fi si Cònsol soc, per defensar-lo
i no per vendre'l, volgué el poble fer-me'n.

GUID. I, doncs, que pague lo rescat lo poble
per qui près està ell.

BLANC. Detén la llenga.

GUID. Feu-me justicia.

BLANC. ¡No sabs tú'l que'm costa
fer-me'n a mí!

GUID. Jo sé sols que clareja,
i al disipar-se les darreres ombres
del manto de la nit, tinc por de veure
llevars al sol d'un mar de sang.

BLANC. Guidona!

GUID. ¿Potser no ho heu pensat?...

BLANC. Mon cor trocejes.

GUID. Com ahir fou, ja veig al camp clavada
d'una llança enemiga l'altra verga
i al cim un cap, del blau del cel sortint-se,
los cabells erissats, la boca oberta
com si cridar volgués, als ulls glassades
de son dolor les llàgrimes darreres
i, entorn, un vol de corbs, i abaix, lladrant-los,
los cans porucs amb les orelles dretes.

BLANC. Vés seguint, vés seguint.

GUID. I aquella boca
que a mí'm besava i an a vós somreia,
i aquells cabells que vós acariciareu
i el vent un jorn los barrejà amb mes trenes,
i la mirada d'aquells ulls, ja fixa,
que jugava amb les vostres i les meves;
de nit i dia, en la clarô i la fosca,
en somnis i desperts, amb insistencia
seguint-nos aniràn tota la vida,
parlant record d'una terrible deixa:
¡a mí per ensenyar-me d'avorrir-vos,
a vós per maleíus sens jorn de treva!

BLANC. ¡Oh, sí; jo soc un monstre abominable
inspirat per l'infern! ¡Un troç de pedra
tinc aquí dins, per cor! ¡Ma pobre mare
degué escanyar-me en lo moment de nèixer!
¡Vés, corra, encara és temps, obra les portes
de la vila a mon fill i a l'host francesa
que, honres i vides trepitjant salvatge,
senyora se'n farà; més si mai veies

mon fill, avergonyint-se de ser pare,
amaga 'l nom que abans son orgull era,
si amb mí al topar-se 'l veus girar de sopte,
si aquest amor que amb tú l' uneix ofega,
i a missa de prop seu tothom s' aparta,
i menja sol, i al llit desvarieja;
no li preguntes de sos dols la causa,
perque a partir d'avui, sobre la terra
son martiri més gran serà la vida
i tú i jo los tirants que li condèmnen!

GUID. ¿I a mon amor indiferent viuría?

BLANC. Si és que o sos dies no posava terme.

GUID. Crudel sería.

BLANC. Encara més nosaltres
marcant-lo de la patria amb l'anatema,
del qual ell per salvar-nos-en, Guidona,
cent cops la vida deixaríens pendre.

GUID. ¡Vostre fill és! *(Amb ironía.)*

BLANC. Sí, sí.

GUID. *(Amb despreci.)* ¡No ho dubto, ho sento!

BLANC. Injusta 't fa el dolor. En ta ceguera
veure no sabs que si com tú no ploro,
és perque 'l foc d'aquí mos ulls asseca.
¡Tú que estimes d'ahî, et creus estimar-lo,
infelíç, més que jo que l'he vist nèixer!
Ah! Si vejessis les terribles lluites
que fa dos dies lo méu cor trocejen,
i l'aire dels suspirs que atura 'l llabi
per mos pulmons com l'huracà desfer-se,
de mí 't compadiríes com del nàufreg
a qui engega la mar demunt l'arena,
mentre engoleix la nau on ell tenía
los sers que ha estimat més aquí a la terra.

(La profunda amargura que en Blancas deixa sentir en cada frase que dirigeix a sa nora, fan que aquesta vagi conmoguent-se i acostant-se-li fins a l'extrem d'apoiar-se-li lleugerament a l'espatlla.)

Sí, sí, ma filla; és tan pesanta i dura
la grapa que d'aquí lo cor m'arrenca,
(Del pit.)
que amb ell sento seguir-hi les entranyes
i amb les entranyes los pocs jorns que'm que-
[den.
¿I pensar has pogut que fós jo 'l pare
capaç de veure rodolar la testa
del fill, sense sufrir?
(Molt sentiment.) ¡Déu en los homes

al dar-los fills un nou amor desperta,
potsê'l més gran de tots los de la vida,
lo més dolç que sentim i lo més tendre...
i no ha volgut a mí desheredar-me,
que lo cor m'ompla i per los ulls me vessa!

(Blancas s'aixuga una llàgrima que furtivament li escapa, lo qual arrenca a Guidona una exclamació d'esperança per caure de nou i tot seguit en lo major abatiment, al veure a son sogre recobrar-la per un moment adormida energia de caràcter, amb que sostè sempre l'imperi de la raó per sobre'l personal interès del sentiment.)

GUID. Ah! ¿Què miro? ¡Senyor, senyor, inspira'm
i triomfi al fi l'amor!

BLANC. Ton goig refrena,
Ja no ploro. ¿No veus? Ha estat un núvol...
¡De nou la raó sobre mon cor impera!

(Rumor dins. Deixen de fer-se en aquesta escena algunes anotacións, que en part excusa'l mateix diàleg, per no posar entrebancs als actors en l'interpretació de la mateixa, ja que d'ells i fòra dependeix lo bon efecte que pugui produir.)

ESCENA VII

BLANCAS, GUIDONA, RAMÓN, GUILLEM, DESCATLLAR, ROMÀ, HOME 1, HOME 2, *gent del poble, soldats, centinelles, etz.*

(Tots los que entren en escena pujen per la rampa, acompanyant a Ramón, exceptuat Descatllar que'l precedeix alguns passos.

BLANC. ¡Déu del cel! ¿Això què és? *(Pels que venen.)*

DESC. Ton fill arriba.

(Blancas estarà en primer terme, a la dreta, Ramón al centre de l'escena, un poc més al fons. Guillem, Descatllar i Guidona a l'esquerra, a partir del bastidor per l'ordre que venen nomenats. L'Home 1 i l'Home 2, amb los demés del poble, a poca distancia darrera de Ramón. Es dia clar.)

BLANC. Parla, *(A Ramón, desprès d'una xica pausa.)*

RAMÓN Aquesta és d'en Lude la contesta.
(Tirant als peus de son pare uns papers fets troços.)

GUID. Ah!
BLANC. ¡Maledicció en ell!
(Moviment d'indignació en el poble i de contrarietat en Descatllar. Ramón permaneix fret i impassible. Romà se sitúa a la vista de Guidona.)
RAMÓN — Si acàs les portes
de la vila no obriu a la tercera
vegada que'ls clarins en lo camp sonin,
al peu del mur caurà del près la testa. —
Això en Lude m'ha dit, ni una paraula
permetent-me respòndrer a les seves.
(Blancas queda un moment sens dir paraula, dominat completament pel dolor, durant lo qual, i amb molta rapidesa, Guidona se dirigeix a Ramón, Descatllar al poble, i Guillem al Cònsol. Lo poble s'adelanta alguns passos. Ramón se sitúa tot seguit al peu de la escala del mur, i Guillem, Descatllar i Guidona rodejen al Cònsol; aquesta agenollant-se-li als peus.)
GUID. ¡Salva'l i teva soc!
(Amb arranc i a mitja veu a Ramón.)
RAMÓN Tú!...
(Vacilant i apartant-se tot seguit.)
DESC. *(Adelantant-se.)* Escolta, poble
perpinyanès: lo Rei lliurat te deixa
del jurament, fen-te senyor i àrbit
de ton destino.
BLANC. *(Dominant-se.)* ¡Déu del cel! ¿Què intenten?
(Toc de clarins dins. Guidona, Guillem i Descatllar rodejen al Cònsol. Lo poble adelanta un xic més.)
GUILL. ¡Salva a ton fill!
GUID. *(Agenollada.)* Pietat!
DESC. Encara és hora.
BLANC. ¡Déu méu, Déu méu!
HOME 1 Dos mots sols permeteu-me.
Senyor, salva a ton fill. Ningú a la vila
dubtarà mai del paternal afecte
que'ns has portat; obra al francès les portes
i morim tot matant a la barreja.
HOME 2 Si a la fi té de ser, com menos tardi
més força tindrà'l braç per alçar l'eina,
i val molt més morir d'una llançada,
que en un recó acabar-nos de miseria.
DESC. Anem-les a obrir, doncs. .
(Descatllar va per endur-se'n al poble. Ramón s'acosta a son pare fent-li un crit com preguntant-li lo que deu

fer, i aquest, desfent-se de Guidona i de Guillem, detè a tothom amb forta veu.)

RAMÓN Pare!

BLANC. Atureu-vos,
Lluis de Descatllar, que al que deu fer-se
sabré jo provehir.

DESC. Del Rei he duta
la paraula a la vila.

BLANC. En sa defensa
treièu la espasa, doncs; més sols los Cònsols
lo dret de disposar aqui dins tenen,
i he de manar que's posi a cada porta
un butxí per guardar-la, amb ordre expressa
de fer, amb qui s'hi acosti, son ofici,
valdament duga al pit la banda aquesta.

(Indicant la que serveix de distintiu a Descatllar amb forta entonació. Toc de clarins dins.)

GUILL. ¡La terrible senyal segona volta!

BLANC. Ah! *(Crit ofegat.)*

GUID. Pare! *(Amb desesperació.)*

BLANC. Do'm! *(A Ramón, prenent-li'l punyal.)*

(Blancas, després d'arrencar de la cintura de son fill, que li és a la vora, lo punyal, se dirigeix resoltament al mur. Guillem intenta detenir-lo, encara que sens conèixer son verdader propòsit; més aquell amb forta veu se li imposa, com també als demés que son en escena, i puja amb segura planta l'escala del terraplè avançat. Lo centinella més inmediat al prosceni s'ha retirat darrera la torre ja bon xic abans de pujar lo Cònsol al mur.)

RAMÓN ¿Què volèu fer?

GUILL. Detente.

BLANC. ¡Digne és de viure esclau qui miserable
al jou de l'estranger lo coll doblega!

(Aquets dos versos amb un peu al primer graó de la escala; los següents dalt del mur dirigint-se a l'exterior.)

¡Ah del camp, escoltèu! Senyor, no'm deixis.
(Apart.)
Si per veure triomfantes ses banderes
demunt la vila, ens ha enviat la França
un estol de butxins a fer-nos guerra;
sapiguèu ja que per poder entrar-hi
los murs saltar vos cal, perque no hi nèixen
ni traidors, ni cobarts. Lo fill matar-me
havèu pensat en bàrbara revenja;

culliu, doncs, mon punyal... ¡Acaba, Lude,
que en Joan Blancas aquí al mur espera!

(Blancas llença al camp lo punyal que ha prês a Ramón quedant-se abocat entre dos marlets com si una força d'atracció irresistible li cridés, pasant-li desapercebuts los aconteixements de la escena fins que Ramón lo treu de son ensimismament.)

TOTS Ah! *(Crit d'horror.)*

GUID. Pare! *(Tirant-se en braços de Guillem.)*

(Toca lo tercer toc de clari. Lo poble corre al mur; més Descatllar, que és l'únic que per haver-se adelantat pot arribar-hi, se fa enrera horroritzat aturant als demés. Instantàneament Romà, portant la mà al punyal, s'acosta a Guidona indicant estar prompte a son manament, més aquesta per tota resposta li prèn l'arma i, sens que la puguin detenir, se la clava al cor, tombant cadàvre. Guillem cau de genolls a son costat.)

DESC. El toc fatal.

POBLE *(Avançant al mur.)* Correm.

RAMÓN ¡Triomfi
l'infern!

DESC. Horror!
(Apartant-se del mur i aturant als demés que hi van.)

ROMÀ Senyora!...

GUID Do'm! ¡Ser teva
vaig jurâ un dia!...

(El do'm *prenent l'arma a Romà, després alçant la vista en alt com si parlés a l'ombra del qui acaben de matar. Tot molt ràpit.)*

RAMÓN *(Avalançant-s'hi.)* ¿Què vols fer?

GUID. Salvar-me
de tú i seguir a n'ell.
(Ferèixes i cau morta.)

TOTS Ah!

GUILL. ¡Filla meva!

RAMÓN Pare!... ¡Què estèu fent, mon pare!

(Lo primer crit de pare, *desesperadament, corrent cap a on és lo Cònsol; lo crit segón, amb menos veu i com cridant-li l'atenció a lo que està passant. Blancas, que no surt de son ensimismament fins a la segona vegada de ser cridat, sobreposant-se al dolor, respòn amb forta energía per demostrar que la pèrdua de son fill en lloc d'atemoritzar-lo l'ha enardit encara més.)*

BLANC. Estava cercant, fill méu,
la part del camp menos forta

que puga tenî el francès,
perque axís que'l sol decaiga
de nou al combat tornèu.
¡Guarniu los caballs que'ns queden,
(Als soldats.)
poseus los més forts capells,
cenyíus les mellors espases,
i al camp com un llamp caièu!
¡Mentre un home hi resisteixi,
no deu repòs a l'acer,
feríu fort en los francesos,
fort i sens treva, fill méu! *(Al fill.)*
¡Per tu, per mí... pels que preguen
per la patria dalt del cel!...
I vós... ja heu vist la resposta
que en Blancas envía al Rei.

(A Descatllar, del qual s' adona en aquest moment, indicant-li amb amarga ironia que ja pot anar-se'n.)

FI DE LA TRAGEDIA

OBRES TEATRALS DE

FRANCESC UBACH I VINYETA

HONRA, PÁTRIA I AMOR. *Drama en 3 actes i en vers.*

LOS HEREUS. *Drama en 3 actes i en vers.*

MARGUERIDA DE PRADES. *Drama históric, 4 actes, vers.*

RIALLES I PLORALLES. *Comedia en 3 actes i en vers.*

LA MA FREDA. *Comedia en 3 actes i en vers.*

LA QUA DEL XUETA. *Comedia en 2 actes i en vers.*

JOAN BLANCAS. *Tragedia en 4 actes i en vers.*

ALMÓDIS. *Tragedia en 3 actes i en vers.*

LO PES DE LA CULPA. *Drama en 4 actes i en vers.*

MALA HERBA. *Drama en 4 actes i en prosa.*

LA ÚLTIMA PENA. *Drama en 3 actes i en vers.*